Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

ҚИШЛОҚ ҲАҚИҚАТИ

1988 ЙИЛ 21 АВГУСТ,
ЯКШАНБА
№ 190 (4.386).
Баҳоси 3 тийин.

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитетининг газетаси

1974 йил 1 январдан буён нашр этилади ◆ Душанбадан ташқари ҳар куни чиқади

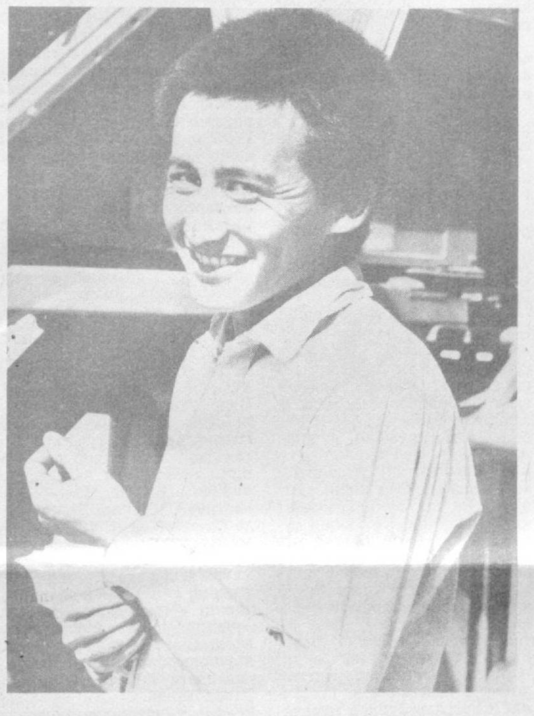

ТЕРИМГА ШАЙ!

ФОТОРЕПОРТАЖ

Кейинги йилларда Пахтакор районидаги Ульянов номли совхоз юксалишнинг ойдин йўлидан дадил олға бормоқда. Бу ерда пахта етиштириш сарф-харажатлари кескин камайтирилди. Қўриқдаги хўжалик коллективи ўтган йили барча тармоқлар бўйича давлатга маҳсулот топшириш планларини уддалади. Бугунги кунда ҳам совхозда ишлар дуруст бораяпти.

— Меҳнатни ташкил этишнинг янги усуллари қўлланилаётганлиги кўпгина муаммоларнинг ечимини топишга имкон бераяпти, — дейди хўжалик бош инженери З. Шералиев. — Совхознинг барча ишлаб чиқариш коллективлари пудратга ўтишган, хўжаликнинг ички ҳисоб-китоб ишларини назорат қилишнинг чек системаси қўлланилмоқда. Нарядсиз ишлаш кўп нарсага бошқача кўз билан қарашга мажбур этди. Масалан, машиналардан фойдаланиш коэффициенти анча кўтарилди.

Бош инженернинг сўзларини бир нечта рақам билан изоҳлаш мумкин. Ўтган йили совхозда машиналарда 4.800 тоннага яқин пахта терилди. Бу соҳадаги план 123 процент бажарилди. Кўриниб турибдики, натижа чакки эмас.

Бу йил Жиззах даштидаги биринчи совхоз коллективи агрегатлар ёрдамида камида 5 минг тонна пахта териб олишни мўлжалламоқда. Хўжаликда сўз билан иш бирлигини таъминлаш учун ҳозирнинг ўзидаёқ қатор чоралар кўриб қўйилди. Бугунгача 62 та машина шай ҳолга келтирилди. Фақат тўрт агрегат мотори тайёр бўлмагани учун ремонтдан чиққани йўқ.

— Кейинги йилларда совхозимиз ремонтчиларининг иш услуби тубдан ўзгарди, — дейди механизатор А. Мардиев. — Илгари охирги дақиқаларгача машиналар ремонти билан ҳеч ким шуғулланмасди. Кейин эса вақт қисталанг келиб қолганда ҳамма ёпириларди. Марказий ремонт устахонасида тун бўйи қолиб кетган пайтларимиз кўп бўлган. Бу йил эса совхозимиз слесарлари эрта баҳордаёқ ремонт ишларини бошлаб юбордилар. Бўш пайтларимда мен ҳам уларга қарашиб турдим. Ўз машинамни бригадада ҳаммадан аввал тайёр ҳолга келтирдим. Аммо йиғим-терим мавсумида унда бошқа механизатор ишлайди. Чунки менга янги машина беришди. Бу ўтган йили яхши ишлаганим учун рағбатдир.

Яна бир неча кундан кейин хўжаликда ғўзани баргсизлантиришга киришилади. Бунинг учун 8 та агрегат тахт қилиб қўйилди. Мутахассислар ҳисоб-китоби бўйича дефолиация ўн кун ичида тугалланади.

Механик-ҳайдовчилар сирғалувчи график асосида ишлашади. Моддий ва маънавий рағбатлантириш чоралари ўйлаб қўйилди. И. Исроилов, М. Раҳматуллаев, У. Тўраев, Ш. Шералиев, Ш. Миродилов сингари энг яхши механик-ҳайдовчилар бу йил камида 150 тоннадан пахта териш ташаббуси билан чиқдилар.

Ульянов номли совхозда йиғим-терим мавсуми ҳар томонлама шайланган ҳолда кутиб олинаяпти. Давлатга иложи борича кўпроқ сифатли пахта етказиб бериш ҳозир хўжалик деҳқонлари олдида турган асосий вазифадир.

С. КУМАНИКИН.

СУРАТЛАРДА: мавсумга шай терим машиналари; механизатор А. Мардиев бу йил 120 тонна пахта териш мажбуриятини олган.

З. ИМОМНАЗАРОВ фотолари.

ЯНГИЧА ИШЛАШ

Оқдарё районидаги Ленин номли колхознинг Бердимурод Элмуродов бошлиқ бригадаси ижара пудратини муваффақиятли қўлланмоқда

Яшил пахтазор қуёш нурида жимирлайди. Дуркун ғўза тупларида шода-шода кўсак, шона, гул.

— Бердимурод аканинг бригадасида ишлар чакки эмас, — экин ривожидан мамнуниятини яширмайди Оқдарё район агросаноат бирлашмаси кенгашининг раиси, қишлоқ хўжалиги фанлари кандидати Тойир Сайфиддинов. — Коллектив янгичасига ишламоқда. Районимизда биринчи бўлиб шу бригада ижара пудратига ўтди.

Бригада роппа-роса 100 гектар майдонда пахта етиштирмоқда. Коллективга 45 нафар колхозчи уюшган, шунингдек 10 нафар юқори синф ўқувчиси уларга кўмаклашмоқда. Ижарачи бригада коллективининг колхоз правлениеси билан тузган шартномасида ҳар иккала томон ҳам сўзсиз бажариши лозим бўлган мажбуриятлар бандма-банд баён этилган. Бу мажбуриятлар нималардан иборат? Аввало, бригадага тегишли ер майдонидан ташқари зарур техника воситалари, асбоб-ускуналар — умумий қиймати 61 минг 245 сўмлик асосий воситалар бириктиб қўйилган. Шунингдек, ўғит ва бошқа дориворлар, эҳтиёт қисмлар, ёнилғи-мойлаш материаллари—бригадада иш юритиш учун керакли ҳамма нарса ўз вақтида етказиб берилади.

Ижарачи коллектив-чи? Бригада аъзолари ҳам ўз навбатида ажратилган ер майдони, машина ва механизмлардан унумли фойдаланиш, шартномада кўрсатилган планни бажариш юзасидан мажбурият қабул қилганлар. Бригада коллективи колхоз раҳбарлари, мутахассислар, иқтисодчилар билан ҳамкорликда ишлаб чиққан ҳисоб-китоблар аниқ, ишонарли. Унда қайд этилишича, ижарачи коллектив мавжуд юз гектар майдоннинг ҳар гектаридан 27,7 центнердан, жами 277 тонна пахта етиштириши керак. Шундан 163,4 тонна — биринчи, 44,3 тонна—иккинчи, 36 тонна — учинчи, 33,3 тоннасини тўртинчи сорт хом ашё ташкил этиши зарур. Хом ашё сортларидаги ана шу фарққа қатъий амал қилинган ҳолда план бажарилса жами 212.100 сўмлик ҳосил етиштирилади. Унинг 61.546 сўми иш ҳақи учун сарфланади. Уруғлик, ўғит, бошқа дориворлар, ёнилғи-мойлаш материаллари, амортизация харажатлари ва ҳоказо — иқтисодчилар тили билан айтганда моддий-пул харажатларига 50.152 сўм сарф қилинади. Демак, бригада аъзолари шартномада кўрсатилган ҳосилни етиштириш учун 111.698 сўм маблағ сарфлайдилар. Шунча маблағ эвазига 212.100 сўмлик ҳосил яратадилар. Иш ҳақи ва моддий-пул харажатларидан ортган маблағ эса одатдагидай колхозники.

— Ҳисоб-китоблар сўнгги йилларда республикамизда кенг қўлланилаётган бригада, звено ва оила пудратдагининг худди ўзи-ку! Ижара пудратининг улардан фарқи нимада? — масаланинг моҳиятига чуқурроқ киришга интиламиз.

— Тўғри, ҳозирча фарқ қилмайди, — бригада аъзоларига кўмакка келади РАПО кенгаши раисининг иқтисодий масалалар бўйича ўринбосари Раббим Алиқулов. — Ижара пудратининг афзаллиги ана шундан кейин бошланади. Мана, бизда планни ошириб бажариш, яъни белгиланганидан кўп маҳсулот етиштириш, иқтисод ва тежамкорлик деган тушунчалар бор. Шу ўринда ижара пудратининг афзалликлари кўзга ташланади. Масалан, пудратнинг бошқа турларида тежалган маблағнинг 70 проценти пудратчиларга тегади. Ижарада эса бу маблағ юз фоиз пудратчиларники. Ортиқча маҳсулот етиштирилганида ҳам шундай. Ҳозир пудратнинг бошқа усулларида пландагидан ортиқча етиштирилган маҳсулот қийматининг 40 процентигача пудратчиларга берилади. Таъкидлайман, 40 процентигача. Демак, 25 ёки 30 процент бўлиши ҳам мумкин. Ижара пудратида эса планга қўшимча етиштирилган ҳосил қиймати юз фоиз пудратчиларники. Мана, гап қаерда.

Ижарачи бригадада чек системаси жорий этилган. Чек дафтарчаларидан бири — иш ҳақи, иккинчиси — моддий харажатлар учун. Ана шу чек қоғозларида коллективнинг иқтисодий аҳволи ойнадек кўриниб турибди.

— Ўтган ярим йилда фақат иш ҳақининг ўзидан 7 минг сўм иқтисод қилинди, — бригада бошлиғи Бердимурод Элмуродов дастлабки ҳисоб-китоблардан қониқишини яширмайди. — Техниканинг жорий ремонти, моддий харажатлардан ҳам тежам бор. Тежалган маблағ йил якунида тўла-тўкис иш ҳақимизга қўшилади. Кўраяпмизки, ижаранинг афзаллиги ҳозирданоқ маълум.

Таъкидлаш керак, мазкур колхозда меҳнатни ташкил этишнинг пудрат усули қўлланилаётганига бир неча йил бўлди. Бригада, звено ва оила пудрати. 1.240 гектар пахта майдонида бултур тўла-тўкис звено пудрати жорий этилганди. Мана, жорий йилда ижара пудрати ҳам юзага чиқди. Дарвоқе, бригадада ижара пудратига ўтиш нияти қандай туғилди?

— Бу фикр қишда, деҳқонларнинг ўқиб-ўрганиш мавсумида пайдо бўлди,— дейди Бердимурод ака. — Ўшанда колхоздаги профилакторийда райондаги бригада бошлиқларининг бир ҳафталик ўқуви ташкил этилди. Ҳам медицина кўригидан ўтиб саломатликни тикладик, ҳам олимлар, мутахассислар сўзини эшитдик. Ўқув якунида районимиз раҳбарларидан бири қишлоқ хўжалигининг кўпгина масалалари ҳақида гапириб, ижара пудратига тўхталди. Баъзи қардош республикаларда муваффақиятли қўлланилаётганини айтиб бизнинг ижарага ўтиб ишлашга иштиёқимизни сўради. Мен рози бўлдим. Чунки ижара пудратининг қандайлиги ҳақида радио, телевидениеда кўп эшитиб, ўзимча чамалаб юрардим. Мана, янги усулда ишимиз ёмон эмас.

Бердимурод ака ҳозирча юрилмаган сўқмоқдан одим ташлашга қандай журъат этди? Аввало у ҳаётий тажрибасига суянди. Ахир, миқти гавдали, эллик уч яшар миришкор деҳқон, ўз таъбири билан айтганда, пахтанинг ичида эсини таниган. Қолаверса, бир неча йилдирки, оилавий, кейинчалик йириклаштирилган звеноларга бошчилик қилди. Пудрат асосидаги бу коллективлар пахтакорларни ҳисоб-китобга, тежамкорликка ўргатди. Тўпланган тажриба унга дадиллик бағишлади.

Район агросаноат бирлашмаси ва хўжалик мутахассислари ижара пудратининг ҳисоб-китоби билан жиддий шуғулландилар.

— Нисбатан янги соҳа бўлганидан унинг иқтисодий томонига оддий колхозчи у ёқда турсин, биз, мутахассислар ҳам яхши тушунмас эканмиз,— дейди Р. Алиқулов. — Суриштирсак, Жиззах областининг Дўстлик районидаги «Октябрь 50 йиллиги» совхозида ижара пудрати қўлланилаётган экан. Колхознинг бош экономисти, бош бухгалтери учаламиз шу хўжаликка бордик. Уларда ҳам бу соҳада тажриба оз, ижара пудратига шу йил ўтишган экан. Ҳарқалай, шартнома тузиш, ҳисоб-китоб масалаларида анчамунча нарсаларни ўрганиб қайтдик. Билганларимизни одамларга эринмасдан тушунтирдик.

Бригада далаларида ғўза парвариши авжида. Қатор ораларига ишлов бериш, экинни озиқлантириш юксак агротехника талаблари асосида бажарилмоқда. Суғоришга айниқса катта эътибор берилаяпти. Райондан бир гуруҳ тажрибали сувчилар мусобақадош Наманган областининг Чуст районига бориб, тез ва тежамли суғориш усулини ўрганиб келишди. Кейин шу масалада кўргазмали семинар ўтказилди.

— Бу усулда одатдаги ўқариқлардан воз кечилиб, оралиғи қисқа, 60—90 метрлик шохариқчалар орқали сув тараларкан, — дейди бригадир. — Ғўза енгил, тез-тез суғорилади, оби ҳаётнинг исроф бўлишига йўл қўйилмайди. Бизнинг сизот сувлари яқин, захкаш ер шароити учун айниқса мос.

Ижарачи пахтакорлар Асад Маматқулов, Аҳрор Ёвқочев, Ўринбой Камолов, Карим Элмирзаев, Ҳамдам Муҳаммадиев, Шавқи Нурматов каби уста механизатор ва сувчилар меҳнатидан мамнуният билдиришмоқда.

Тушлик маҳали дала шийпони гавжумлашиб кетади. Бинобарин, пахтазор ўртасидаги соя-салқин оромгоҳ пахтакорларнинг иккинчи уйига айланган. Шийпонда иссиқ овқат ташкил этилган. Одамлар ором соатларини куй-қўшиқ тинглаб, газета-журнал ўқиб мазмунли ўтказмоқдалар. Ён-атрофда 30 сотих майдонни эгаллаган сабзавот ва полиз экинлари шийпон дастурхонига файз киритмоқда. Шийпон томорқасида помидор, бодринг, сабзи, пиёз, карам, картошка, қовун-тарвуз каби экинлар яшнаб турибди. Бу ерда чорва моли ва парранда боқиш йўлга қўйилгани айниқса ибратли. Жумладан, бригада ҳисобидан гўштга топшириш учун 6 та қорамол семиртирилаяпти. Ички эҳтиёжга 150 товуқ ва жўжа боқилмоқда.

Бригада ижара пудратининг иқтисодий самараси ҳозирдаёқ кўзга ташланмоқда. Хўш, бу усулга хўжаликдаги бошқаларнинг муносабати қандай?

— Ҳозир ҳамманинг нигоҳи ана шу бригадада, — изоҳ беради колхоз бош бухгалтери Толлибой Маматов. — Йил якуни қанақа бўларкин, деб қараб туришибди. Агар Бердимурод аканинг бригадаси зўр чиқса, ижара пудрати колхозда кенг ёйилди деяверинг.

М. ЭРАЛИЕВ,
«Қишлоқ ҳақиқати» мухбири.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

СССР Министрлар Совети «Қишлоқларга кўчиб борганлик учун қўшимча имтиёзлар ҳамда ёшларни қишлоқ хўжалигига ижтимоий даъват этиш практикасини янада такомиллаштириш тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди.

Қарорда таъкидланадики, колхозлар ва совхозларда мустаҳкам меҳнат коллективларини вужудга келтириш ва уларга бу соҳада кадрларни, биринчи навбатда ёшларни ташкилий равишда жалб этиш ҳисобидан ёрдам бериш СССР Озиқ-овқат программасини бажаришнинг энг муҳим шартларидан биридир. Шунга қарамай, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ишчи кучи билан таъминлашнинг оилаларни кўчириб келиш ва ёшларга ижтимоий даъват каби формаларидан тўла-тўкис фойдаланилмаяпти. Ижтимоий даъват асосида келаётган йигит ва қизларнинг қишлоқда муқим қолиши амалдаги имтиёзлар билан етарли рағбатлантирилмаяпти.

СССР Министрлар Совети оилаларни кўчириб келишни ташкил этиш ва ёшларни қишлоқ хўжалигига ижтимоий даъват этишни яхшилаш юзасидан бир қанча тадбирларни белгилади.

СССР Агросаноат давлат комитети, СССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитети, иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Министрлар Советлари, халқ депутатлари ўлка ва область Советларининг ижроия комитетлари қишлоқ хўжалигида ишлаш учун оилаларни кўчириш ва ёшларни ижтимоий даъват этишни барқарор меҳнат коллективларини тузиш ва қишлоқларда кадрларнинг муқим ишлаб қолишини таъминлашнинг муҳим воситаси, катта ватанпарварлик ва интернационал иш деб ҳисоблашлари лозим. Янги кўчиб келганларга тегишли социал, маданий-маиший ва ишлаб чиқариш шароитларини яратиб бериш, уларни коллективнинг меҳнат ва ижтимоий турмушига тезроқ жалб қилиш лозим.

РСФСРнинг Ноқоратупроқ зонаси, Сибирь ва Узоқ Шарқ, қўриқ ерлар ўзлаштирилаётган районлардаги колхозлар ва совхозларга кадрларни жалб қилиш ва бириктириб қўйишга алоҳида эътибор қаратилди. ВЛКСМ Марказий Комитетининг ана шу хўжаликларга қишлоқ хўжалик, халқ маорифи, маданият, соғлиқни сақлаш, маиший хизмат кўрсатиш, физкультура ва спорт мутахассислари билан бирга комсомол-ёшлар отрядларини юбориш тўғрисидаги ташаббуси маъқулланди.

СССР Госпланига, СССР Меҳнат ва социал масалалар давлат комитетига, СССР Агросаноат давлат комитетига, иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Министрлар Советларига, халқ депутатлари ўлка ва область Советларининг ижроия комитетларига оилаларни қишлоққа кўчириш планларида тегишли комсомол органларининг йигит ва қизларни ижтимоий даъват тартибида қишлоқ хўжалигига юбориш тўғрисидаги таклифларини ҳисобга олиш топширилди.

СССР ҳукумати қишлоққа кўчиб келувчилар учун белгилаган имтиёзлар ана шу кишиларга нисбатан ҳам жорий этилади. Совхозларга ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарига кўчиб келиш ва ижтимоий даъват тартиби билан хўжаликларнинг заявкаларига мувофиқ қишлоқ жойларига келаётган халқ маорифи, маданият, соғлиқни сақлаш, маиший хизмат кўрсатиш, физкультура ва спорт мутахассисларига ана шундай имтиёзлар беришга рухсат этилди. Олий ва ўрта махсус ўқув юртларини битириб чиққанлар орасидан (корхоналар ва ташкилотларнинг стипендиатларидан ташқари) ижтимоий даъватга мувофиқ мутахассисларни танлаб олиш ва жўнатиш билан комсомол ташкилотлари хўжаликларнинг заявкаларига мувофиқ шуғулланадилар.

Кўчиш ва ижтимоий даъват тартиби билан келган ходимларга колхозлар ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналари маблағи ҳисобидан қуйидаги имтиёзлар ва ҳақ тўлаш белгилаб қўйилди: йўлда бўлган вақт учун хизмат командировкалари тўғрисидаги қонунда белгилаб қўйилган миқдорда суткалик пул, йўлга тайёргарлик кўриш ва янги истиқомат жойида ўрнашиш кунлари учун (лекин олти кундан ошмаслиги керак), шунингдек йўлда бўлган вақти учун янги иш жойидаги тариф ставкаси (окладн) асосида иш ҳақи тўланади;

бир хўжаликнинг ўзида узлуксиз ишлаганлиги учун иш ҳақига қўшимча процент олиш ҳуқуқини берадиган стаж ҳамда, агар у меҳнат фаолиятининг янги жойида амал қиладиган бўлса, стаж билан боғлиқ бошқа имтиёзлар сақланиб қолади; кўчиб келганидан кейин ишлаган давридан қатъий назар биринчи йил учун отпуска берилади.

Меҳнат фаолиятини энди бошлаётган кишилар учун мазкур хўжаликдаги узлуксиз стажи учун иш ҳақига белгиланган қўшимча ҳақни ҳисоблашнинг имтиёзли тартиби кўзда тутилади;

ишлаб чиқаришдан ажралган ҳолда қайта ўқитилган тақдирда у ёки бу касб бўйича ўртача иш ҳақи тўланади ёки ишлаб чиқаришдан ажралмаган ҳолда қайта тайёргарликдан ўтишда бутун таълим давомида ўртача иш ҳақигача бўлган тафовут қўшимча равишда тўланади. Янги ёки ёндош касб бўйича иш бошлаган кишиларга шу касб юзасидан хўжаликда олинаётган ўртача иш ҳақи миқдоригача қўшимча ҳақ тўлашга (лекин 3 ойдан ошмаслиги керак) рухсат этилди.

СССР Агросаноат давлат комитетига, иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Агросаноат давлат комитетларига, ўлка ва областларнинг агросаноат комитетларига, район агросаноат бирлашмаларига аҳолини кўчириб келиш плани белгиланган зарар кўрувчи совхозлар ҳамда бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарига имтиёзлар бериш ва ҳақ тўлаш билан боғлиқ харажатларнинг ўрнини марказлаштирилган фондлар ва резервлар маблағи ҳисобидан қоплаш тавсия этилди.

Оилаларни кўчириб келиш плани белгиланган совхозлар ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарига меҳнат ва социал органлар билан келишган ҳолда ижтимоий даъватга мувофиқ, шунингдек, шу хўжалик билан олдиндан келишиб мустақил равишда келган кишиларни ўз маблағлари ҳисобидан қабул қилиш ва уларга кўчиб келиш учун бир қанча имтиёзлар беришга рухсат этилди.

Совхозларга ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналарига кўчириш ва ижтимоий даъват тартиби билан келган ҳамда механизаторлар, чорвадорлар ва қишлоқ хўжалик мутахассислари сифатида ишга қабул қилган кишиларга, шунингдек, юқоридаги шартлар билан бу хўжаликларга юборилаётган халқ маорифи, маданият, соғлиқни сақлаш, маиший хизмат кўрсатиш, физкультура ва спорт ходимларига меҳнат коллективи кенгашининг розилиги билан рўзғорини тиклаб олиш учун тегишли касблар (лавозимлар) учун белгиланган III разряд (оклад) билан олти ойлик тариф ставкалари миқдорида нафақа берилиши мумкин.

Колхозларга кўчириш ва ижтимоий даъват тартиби билан келаётган кишиларга мазкур қарорда совхозлар ва бошқа қишлоқ хўжалик корхоналари учун кўзда тутилган имтиёзларни бериш тавсия этилди.

СССР Агросаноат давлат комитетига ва иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига ВЛКСМ Марказий Комитети иштирокида қишлоқдаги иқтисодий жиҳатдан камқувват хўжаликларда 1995 йилга қадар ёшлар уй-жой комплексларини қуриш программасини ишлаб чиқиш таклиф этилди.

СССР Министрлар Совети хўжалик маъмуриятининг мазкур хўжаликда ишлаш истагини билдирган кишилар билан шартнома тузиш асосида оилаларни кўчириш ва ёшларни қишлоқ хўжалигига ижтимоий даъват этиш практикасини кенгайтиришни мақсадга мувофиқ, деб топди.

СССР Министрлар Совети Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси қарорлари асосида тайёрланган «Халқ истеъмоли моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва бозорни таъминлашни жадаллаштириш тадбирлари тўғрисида» қарор қабул қилди. Қарор лойиҳасини КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил июль пленуми маъқуллаган.

Қарорда бозорни хилма-хил моллар билан таъминлашни жадаллаштириш, бундай молларни ишлаб чиқаришни ҳамма жойда авж олдириш КПСС Бутуниттифоқ XIX конференцияси қўйган долзарб вазифалардан бири эканлиги таъкидланади. Бу вазифани бажариш учун ноозиқ-овқат моллари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, уларнинг сифатини, аҳолини бундай моллар билан таъминлашни яхшилаш, мазкур ғоят муҳим социал-иқтисодий ва сиёсий муаммони ҳал қилишда бурилишга эришиш юзасидан қўшимча чораларни кўриш талаб қилинади.

СССР Министрлар Совети таъкидлайдики, кейинги йилларда бу соҳада ижобий ўзгаришлар кўзга ташланаётганига қарамай, товарларни тақдим этиш аҳолининг харид қобилияти ўсишидан ҳали ҳам орқада қолмоқда. Савдода кийим-кечак, пойабзал, маданий-маиший ва хўжалик буюмлари, болалар ва кексалар учун товарлар етишмаяпти, савдодаги мавжуд товарларнинг сифати эса совет кишиларида жиддий норозилик туғдирмоқда.

Моддий ва илмий-техникавий базанинг бўшлиги, хом ашёнинг етишмаслиги ва сифатининг пастлиги халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришнинг ривожланишига тўсқинлик қилмоқда. Ихтисослаштирилган қувватлар сусткашлик билан кўпайтирилмоқда, бир қанча ҳолларда ишлаб чиқаришнинг сменалилиги даражаси паст. Халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқараётган тармоқларда ва корхоналарда хўжалик юритишнинг янги методлари, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг илғор формалари, шу жумладан хўжалик ҳисоби ва ижара пудратининг иккинчи модели имкониятларидан етарли фойдаланилмаяпти.

Шу билан бирга, дейилади қарорда, кўпгина министрликлар ва идоралар, корхоналар ва бирлашмаларнинг раҳбарлари халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни вақтинчалик, ёрдамчи, истиқболсиз иш, деб ҳисобламоқдалар. Халқ депутатлари Советлари мавжуд маҳаллий ресурсларни сафарбар этмаётирлар, кооператив ва якка тартибдаги меҳнат фаолиятининг ўсиб бораётган имкониятларидан фойдаланмаётирлар, бу ғоят муҳим соҳада ишларни мувофиқлаштириш учун ўз ҳуқуқларини тўла ва изчил қўлланмаяптилар.

СССР Министрлар Советининг доимий органлари, СССР Госплани ва СССР Госснаби, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари ишларнинг аҳволини етарли контрол қилмаяптилар, қолоқлик сабабларини чуқур таҳлил этмаётирлар, истеъмол товарлари ишлаб чиқаришни планлаштириш, рағбатлантириш, моддий-техникавий жиҳатдан таъминлаш ва самарали ташкил этиш юзасидан таъсирчан чоралар кўришдан кўпинча ўзларини четга олмоқдалар.

СССР Министрлар Совети халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришдаги аҳвол, бу ишнинг умуман ташкил этилиши партиянинг актив социал сиёсат ўтказиш, халқ фаровонлигини ошириш йўлига мос келмайди, деб ҳисоблайди. Бу эса одамларнинг қайта қуришга муносабатига, уларнинг режалаштирилган ўзгартишлар реаллигига ишончига салбий таъсир қилмоқда. Бу соҳада қатъий ва сезиларли ўзгаришлар қилиниши лозим, ўн иккинчи беш йилликнинг дастлабки йилларида йўл қўйилган қолоқликни тугатибгина қолмай, беш йиллик план топшириқларига қўшимча равишда бундай маҳсулотларни ишлаб чиқаришни кўпайтиришга эришиш, ўн учинчи беш йилликда оширилган планлар қабул қилишга ишончли замин яратиш учун халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни жадал кўпайтириш юзасидан шошилинч чоралар кўриш зарур.

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси йўл-йўриқларига амал қилиб, ўн иккинчи беш йилликнинг охиридаёқ халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни кескин кўпайтиришни таъминлаш, уларнинг сифатини яхшилаш ва хилини кўпайтириш ҳамда аҳолига бундай товарларни етказиб беришни асосан нормал ҳолга келтириш зарур.

Иттифоқдош ва автоном республикаларнинг Министрлар Советларига, халқ депутатлари маҳаллий Советларининг ижроия комитетларига, саноат корхоналари ва бирлашмаларининг раҳбарларига халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш ва аҳолини таъминлашни ташкил этиш ишидаги қониқарсиз аҳвол сабабларини батафсил кўриб чиқиш, таъсирчан ва конкрет чора-тадбирларни амалга ошириш, халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш ҳажмини кўпайтириш, сифатини яхшилаш, хилларини кўпайтириш учун мумкин бўлган барча резервларни сафарбар қилиш, қисқа муддат ичида ҳар бир республика, ўлка, область, шаҳар ва районда бозорни бундай товарлар билан тўлдириш топширилди.

Марказий планлаштириш ва хўжалик органлари халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш хўжалик механизмини такомиллаштириш юзасидан қўшимча чораларни кўришлари, товарлар ишлаб чиқаришни кўпайтириш ва аҳолининг талабларини тағин ҳам тўлароқ қондиришдан халқ депутатлари маҳаллий Советларининг, меҳнат коллективларининг манфаатдорлигини оширишлари керак.

СССР Министрлар Совети доимий органлари ва СССР Госпланининг министрликлар ва идоралар, республика ва маҳаллий бошқарув органлари иштирокида ишлаб чиқилган 1989—1990 йилларда халқ истеъмоли товарларини ишлаб

(Давоми 3-бетда).

НОБУДГАРЧИЛИК НУҚТАЛАРИ

ДЕҲҚОН МЕҲНАТИНИ, МАҲСУЛОТ ҚИММАТИНИ, ОДАМЛАР МАСЪУЛИЯТИНИ ЎЙЛАГАНДА

Қайси манбадандир ён дафтаримга қуйидагиларни қайд қилиб қўйган эканман:

Агар бир квадрат метр экин майдонида бир донадан картошка ҳосили қолиб кетса, мамлакат миқёсида 2 миллион 600 минг тонна нобуд бўлар экан. Экин майдонининг ҳар бир квадрат метрида бир донадан помидор ёки бодринг қолдирилган тақдирда Иттифоқимиз бўйича шу маҳсулотлардан тахминан 200 минг тонна ҳосил кам олинаркан. Борди-ю юз квадрат метр экин майдонида биттадан маккажўхори сўтаси (ўртача 150 грамм) ёки бир бош карам (2 килограмм) қолиб кетса, бу — мамлакат бўйича маккажўхоридан 40—45 минг тонна дон ёки карамдан 150 минг тонна ҳосил оз олинади, демакдир.

Хўш, мамлакатимизда, жумладан республикамизда қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиғиштириб олиш, ташиш, қайта ишлаш ва сақлаш қай аҳволда?

Минг афсуслар бўлсинким, бу борадаги ишларни кўнгилдагидек деб айта олмаймиз. Мамлакат бўйича ҳам, республикамизда ҳам хом ашёлар катта миқдорда нобуд бўлаяпти, исрофгарчилик илдиз отиб бораяпти. Оқибатда халқ хўжалиги бениёс зарар кўрмоқда.

Табиий равишда шундай савол туғилади: машаққатли меҳнат ва маблағ эвазига етиштирилаётган замин неъматлари қаерларда йўқотилаяпти? Унинг туб сабаблари нимада? Бу саволларга бир қадар жавоб бериш учун нобудгарчилик нуқталарига назар ташлаб ўтайлик.

Айтайлик, ҳосил етиштирилди. Лекин уни ўз вақтида йиғиштириб олмаслик маҳсулот миқдорига ва сифатига салбий таъсир кўрсатиши турган гап. Масалан, помидорни йиғиб олишда нобудгарчилик айниқса яққол кўзга ташланади. У бирданига пишиб етилиши ҳаммага маълум. Бундай пайтларда ҳарорат юқори эмасми, сал бепарволикка йўл қўйилса бас — 25—30 процент ҳосил деҳқон кўзи ўнгида бой берилади. Маҳсулотни вақтида йиғиштириб олмаслик сабаблари одатда икки хил бўлади. Биринчиси, хўжалик раҳбарларининг ишни тўғри ташкил эта олмаганликлари, терим аниқ график асосида уюштирилмаганлиги бўлса, иккинчиси айни долзарб дамларда транспорт ва яшикларнинг етишмаслигидир. У ҳолда ҳам, бу ҳолда ҳам йўқотиш содир бўлади.

Бепарволик оқибатида чиқитга чиқаётган тонна-тонна маҳсулотларга ачинасан киши. Айни пишиқчилик пайтида яшиклар тақчиллигини қандай баҳолаш мумкин? Бир мисол. Орджоникидзе районидаги мева ва узум етиштиришга ихтисослаштирилган Ризамат Мусамуҳамедов номли совхоз умумиттифоқ фондига, ўзининг фирма магазинига ва шаҳар аҳолисига 1 минг 300 тоннадан зиёд маҳсулот етказиб бериши планлаштирилган. Минг тонна маҳсулот жўнатиш учун 125 минг дона яшик талаб қилинар экан. Хўжаликка эса атиги 58 минг дона ажратилган.

Кўриниб турибдики, хўжалик тара билан етарли таъминланган эмас. Оқибатда маълум миқдорда нобудгарчиликлар рўй бераяпти. Бу — Тошкент шаҳрининг шундоқ қина биқинида содир бўлаётган воқеа. Бошқа жойларда аҳвол янаям ачинарли эканлигини исботлаб ўтиришнинг ҳожати бўлмаса керак.

Йўллардаги йўқотишларни даладагисидан кам деёлмаймиз. Аввало шуни айтиш керакки, республикамизда мева, сабзавот, полиз маҳсулотларини ташишга мослаштирилган транспорт воситалари йўқ ҳисоби. Дуч келинган машинага исталган хом ашё ортилаверилади. Бу — биринчиси. Иккинчиси — аксарият йўлларнинг талабга жавоб бермаслиги, ўйдим-чуқурлиги ҳам маҳсулотнинг урилиб, заха еб қолишига, оқибатда сифати бузилишига олиб келаяпти. Боз устига, йўлда давлат автомобиль инспекцияси ходимлари бўлар-бўлмасга ҳосил карвонини тўхтатавериб узоқроқ ушлаб турișса, полиз маҳсулотининг ҳолига вой деяверинг. Хуллас, йўлдаги йўқотишларнинг аниқ ҳисоб-китобини чиқариш қийин-у, лекин салмоғи юқорилиги шундоққина равшан.

Энди умумиттифоқ фондига юборилаётган мева, сабзавот, полиз маҳсулотларининг сифатига бироз тўхталиб ўтмоқчимиз. Ўтган йили Қашқадарё областидан Москва ва мамлакатимизнинг бошқа йирик саноат шаҳарларига юборилган полиз маҳсулотларининг 205 тоннаси яроқсиз деб топилган. Фарғона областидан жўнатилган меванинг 165 тоннаси истеъмолчиларга етиб боргунча сифатини йўқотган. Тошкент области колхоз ва совхозларидан умумиттифоқ фондига юборилган сабзавот маҳсулотларининг 640 тоннаси брак қилинган. 640 тонна-я! Тасаввур қилиб кўринг, бу 20—22 вагон ноз-неъмат изсиз йўқолди, деган гап.

Таассуфки, нобудгарчилик жорий йилда ҳам бутун бўй-басти билан намоён бўлаяпти. Биринчи июлгача бўлган маълумотга қараганда, республикамиздан умумиттифоқ фондига жўнатилган карамнинг 8,7 проценти, помидорнинг 10,3 проценти, олма ва нокнинг 5,7 проценти чиқитга чиқарилган.

Маълумки, ностандарт маҳсулот ўрнини тўлдириш қийин бўлган йўқотишдир. Республикамизда бу масалага етарли эътибор берилмаётир. Мамлакат турли шаҳарларига ҳамон стандарт талабларига тўла жавоб бермайдиган маҳсулот жўнатилиб, катта иқтисодий зарар кўрилмоқда. Фикр яланғоч бўлмаслиги учун айрим далиллар келтирамиз: июль ойи охирларида Нукус районидаги «Коммунизм» совхозидан жўнатилган 24 тонна олманинг ҳаммаси ностандарт деб топилиб, 5,9 проценти умуман брак қилинган. Самарқанд областининг «Ленинобод» совхозидан турли муддатларда жўнатилган олмаларнинг 13—18 проценти, айрим ҳолларда эса 25 проценти чиқитга чиқарилган. Фарғона областининг «Мўян» совхозидан юкланган 8 тонна шафтолининг 14,2 проценти қабул қилиш пунктида истеъмолга яроқсиз деб баҳоланган. Бундай мисоллар, ўжар далиллар қалашиб-қоришиб ётибди.

Бу ҳолни қандай изоҳлаш мумкин?

Биринчидан, маҳсулот яхши сараланмаган бўлса, иккинчиси ва энг муҳими — йўлда авторефрижераторларда, механизациялаштирилган секцияларда мўътадил иқлим таъмин этилмаган ҳамда вагонларнинг станцияларда узоқ туриб қолишига йўл қўйилган. Бунда айбни маҳсулотни жўнатувчилар, темирйўлчилар, автотранспорт ходимлари, тайёрловчилар, буюртмачилар ўртасида тақсимламоқ даркор.

Қайта ишлаш корхоналари ҳовлисида хом ашёнинг тирбанд бўлиб туриб қолиши-чи?

Ўтган йили республика радиосида Самарқанд шаҳридаги «Серп и молот» консерва комбинати дала неъматларини қабул қилиб олишни пайсалга солганлиги, оқибатда деҳқонлар меҳнати маҳсули бир-икки, ҳатто уч кунлаб навбат кутиб, сифатини йўқотганлиги қаттиқ танқид қилинган эди. Ажабланарлики, бу йил ҳам ана шу аянчли ҳол такрорланаётганлигидан матбуот материаллари гувоҳлик бериб турибди. Бухоро консерва заводи билан боғлиқ оворагарчиликлар, нобудгарчиликлар ҳам кишини ранжитади. Хўш, деҳқонлар меҳнатига бефарқ қараш, уларнинг маҳсулотига ачинмаслик иллатлари қачонгача давом этади!? Наҳотки ноз-неъматларни заводларда тўхтатмасдан, мақтал қилмасдан, сифатини бузмасдан олишни ташкил этиш шунчалар қийин бўлса?! Ахир пишиқчилик, тўкинчилик мавсуми нобудгарчилик, сарсонгарчилик деган маънони англатмайди-ку!

Бу ўринда шуни ҳам айтиш керакки, шаҳар аҳолиси йил давомида ноз-неъматлардан баҳраманд бўлиши ва консерва заводлари узлуксиз равишда хом ашё олиб туришлари учун (гарчи мутахассисларнинг юмушлари хийла кўпайса-да) помидор, бодринг сингари экинлар эртаги, ўртаги, кечки қилиб экилиши керак. Ана ўшанда истеъмолчилар шикояти, қайта ишлаш корхоналарида навбат кутаётган машиналар сони камаяди. Бундан ташқари, маҳсулот етиштириладиган жойларнинг ўзида уларни қайта ишлашни ўзлаштириш жуда муҳим.

Яна бир мушоҳада. Республикамизнинг озиқ-овқат корхоналаридаги ускуналарнинг 30 проценти ҳам жисмоний, ҳам маънавий эскирганлиги, қўл кучининг кўплиги маҳсулотларни қайта ишлашга салбий таъсир кўрсатаётганлигидан ҳам кўз юмиб ўтолмаймиз. Мутахассисларнинг изоҳ беришларича, қатор заводлардаги юмушларнинг ўрта ҳисобда ярми қўлда бажарилаяпти. Компот, қиём, мураббо, маринад сингари ичимлик ва ширинликлар тайёрлашда эса 70 процентгача бормоқда. Демак, бу масалада ҳам жиддийроқ бош қотириш, заводларни реконструкция қилиш, уларни замонавий ускуналар билан жиҳозлаш, прогрессив технологияларни ўзлаштириш, ишчиларнинг малакасини ошириш талаб этилади.

Ҳозирги пайтда мева, узум, сабзавот маҳсулотлари ва картошканинг кўп қисми бирламчи сараланмай, қайта ишланмай реализация қилинаяпти. Натижада савдо тармоқларига келтирилганидан сўнг кўриниши харидоргирлигини йўқотмоқда. Бу эса маҳсулотнинг дўконларда узоқ туриб қолиб, истеъмол учун яроқсиз ҳолга келишига сабаб бўлаяпти.

Савдо ва тайёрлов органлари моддий-техника базасини ривожлантириш, хизмат маданиятини ошириш масалалари Тошкентни ва республикамизнинг бошқа шаҳар ҳамда посёлкалари аҳолисини турли хил мева-сабзавот маҳсулотлари билан таъминлашни яхшилаш тадбирлари комплексида муҳим аҳамият касб этади. Бу масала ҳам ҳали ижобий ҳал этилганича йўқ. Сабзавот, мева, полиз маҳсулотлари билан савдо қиладиган магазинлар, дўконлар етишмайди. Савдо майдончаларининг миқдори ва сатҳи кам — республика Агросаноат давлат комитети бўйича эҳтиёж 25 процент қондирилган, холос.

Кези келганда айтиш лозимки, савдо ва тайёрлов органларидаги шахслар масъулиятини ошириш талаб этилади. Кўп ҳолларда нима бўлаяпти денг? Савдо базаларига келтирилаётган неъматларнинг анча қисми бўлар-бўлмас сабаблар билан ҳисобдан чиқарилиб юборилмоқда. Моддий жавобгар шахслар эса хотиржам юришибди. Биргина «Ташплодоовошчпром»нинг ўтган йили келтирган зарари 5 миллион 700 минг сўмни ташкил этганлигини қандай баҳолаш мумкин? Пешона тери тўкиб маҳсулот етиштириш қаёқда-ю, акт тузиб, бир имзо билан уни йўққа чиқариш қаёқда? Шу актлар соясида эгриқўллик бўй кўрсатиб турмаяптими?

Тўғри, сабзавот дўконларига сифатсиз маҳсулот келтириш давом этмоқда. Бунинг асосий сабабларидан бири аксарият хўжаликларда саралаш пунктларининг йўқлигидир. 1987—1988 йилларда сабзавот ва боғдорчиликка ихтисослаштирилган хўжаликларда 45 та саралаш пункти қурилиши режалаштирилган эди, амалда эса 7 та қурилди, холос.

Биласизки, мамлакатимизда қуруқ меваларга талаб катта. Шундай бўлгач, етиштирилган узумдан майиз тайёрлашни кўпайтириш талаб этилади. Бироқ бу борада ҳам ўзига яраша муаммолар бор. Чунончи, кўп ҳолларда айни узум майизга ташланган даврда ёмғир ёғиб, унинг сифатини бузади, қуриш муддатини чўзиб юборади. Оқибатда нобудгарчиликка дарча очилади. Узумнинг устини ёпишга эса полиэтилен плёнкалар етишмайди. Демак, хўжаликларни плёнкалар билан етарли таъминлаш масаласи ижобий ҳал этилмоғи лозим.

Яна бир истак: қовун қоқи, тарвуз шинниси тайёрлаш яхши йўлга қўйилса. Бундан ташқари шафтоли, ўрик, узум данакларидан, қовун уруғидан саноат усулида ёғ олиш изга солинса. Агар бу масалалар ҳам ўз ечимини топса, биринчидан аҳолининг бундай маҳсулотларга бўлган талаби қондирилади, иккинчидан тежамкорликни таъминлашга, нобудгарчиликнинг йўлини тўсишга ёрдам беради.

Энди етиштирилган маҳсулотни сақлаш масаласини олиб кўрайлик. Шу йилнинг бошларида Тошкентда бўлиб ўтган ва сабзавот омборлари қурилиши, бундай омборлар бунёд этишга кетадиган харажатларни камайтириш масалаларига бағишланган Бутуниттифоқ семинар-кенгашида мамлакатимизда ҳар йили олинган ҳосилнинг қарийб тўртдан бир қисми нотўғри сақлаш оқибатида нобуд бўлаётганлиги айтилди.

СССРда мева-сабзавот омборлари ва айниқса картошка сақланадиган омборлар етишмаяпти. Омборлар билан таъминланиш салкам 50 процентни ташкил этади. Бунинг устига мавжудларининг деярли ярми эскириб қолган.

Хўш, республикамизда аҳвол қандай, дерсиз? Омборлар билан таъминланиш даражаси Навоий областида эҳтиёжнинг икки, Хоразм областида етти, Қорақалпоғистон Автоном Республикасида саккиз, Тошкент областида эса ўн икки процентини ташкил этади.

Ўзбекистон ССР Агросаноат давлат комитети бўйича 488 минг тонна маҳсулот сақланадиган махсус омборхоналар бўлиши керак. Аслида эса атиги 222 минг тонна сиғимли омбор мавжуд. Кўриниб турибдики, бу эҳтиёжнинг 45 процентидан ошмайди. Бор омборларнинг бир қисми реконструкцияга муҳтож. Айтинг-чи, буни дуруст ҳол деб бўладими?

Равшанки, маҳсулотларни ҳавоси сунъий равишда бошқариладиган махсус музхоналар, омборларда сақлаш муаммоси ҳаливери ҳал этилиши қийин. Бу эса картошка, мева ва сабзавотни асраш муддатларини анча узайтиришга ҳозирча монелик қилаверади. Лекин вақт кутиб турмайди-ку! Бундай объектларни қуришни жадаллаштириш талаб этилади.

Биз нобудгарчилик анатомияси ҳақида баҳоли қудрат сўз юритдик. Кўрилаётган жамики зарарни ҳисоблашга эҳтимол электрон машиналарини жалб этишга тўғри келар. Бу — мутахассисларнинг иши.

Юқоридагилардан нобудгарчиликларнинг бутун тафсилотини баён қилдик, деб айтолмаймиз. Негаки, исрофгарчиликнинг келиб чиқиш сабаблари талайгина. Айни пайтда нобудгарчилик ҳамма жойда авжида экан-да, деган хулоса чиқариш фикридан ҳам холимиз. Адолат юзасидан айтадиган бўлсак, республиканинг бир қатор хўжаликларида, жумладан, Тошкент районидаги Карл Маркс номли, «Ленин йўли» колхозларида, Орджоникидзе районидаги «Қибрай», Ғалаба районидаги «Огонёк», Калинин районидаги Гагарин номли совхозларда, Янгийўл шаҳридаги Усмон Юсупов номли агросаноат комбинатида мева ва сабзавот маҳсулотларини териш, тайёрлаш, ташиш, қайта ишлаш, сақлашда ижобий натижаларга эришилмоқда. «Тошкент» агрофирмасида, «Ғазалкент» комбинатида ҳам нобудгарчиликнинг олдини олиш борасида дадил қадам ташланяпти.

Лекин бир нарсани ачиниш билан эътироф этмоқ керак: республика аҳолисини мева, сабзавот, узум, полиз маҳсулотлари билан таъминлаш муаммоси ҳамон ўткирлигича қолмоқда. Жамоат тармоғида ишлаб чиқариш ҳажми озайиб, боғлар, токзорлар, картошка ҳосилдорлиги пасайиб кетаётгани жиддий ташвиш уйғотмоқда. Аҳоли жон бошига бундай неъматларни истеъмол қилиш миқдори қатор йиллардан бери ошмаяпти.

Бас шундай экан, биринчи навбатда маъмурчиликнинг муҳим манбаларига эътиборни қаратмоқ, замин бойлигини кўпайтириш, унинг ҳар бир қаричини саховат конига айлантириш, ризқ-рўзимиз мўл-кўллигини таъминлаш, унинг зинҳор-базинҳор нобуд бўлишига йўл қўймаслик учун астойдил кураш олиб бориш ҳам қарз, ҳам фарз. Ахир ота-боболаримиз «ноннинг увоғи ҳам нон» деб бежиз айтишмаган! Нон ҳамиша ардоғимизда экан, иккинчи ризқ-рўзимиз ҳисобланган сабзавот, мева, полиз маҳсулотларининг ҳар бир донаси ҳам кўзга тўтиё бўлмоғи керак.

Эътиборингизга яна бир мушоҳадани ҳавола қиламиз. Йирик капиталистик давлатлар, қатор социалистик мамлакатлар қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини териб олиш, ташиш, қайта ишлаш ва сақлашда бой тажриба тўплашган. Кўпгина мамлакатларда маҳсулот нобудгарчилигига барҳам берилган. Хом ашёни қайта ишлаш саноати корхоналарида чиқитсиз технология жорий этилган. Бу борада Германия Демократик Республикасида амалга оширилаётган ишлар ибратлидир. Республика олимлари, мутахассислари ва кооператив аъзолари бақамти иш тутиб, нобудгарчиликнинг 16 та манбаини аниқладилар. Эндиликда етиштирилган ҳосилни теришдан тортиб истеъмолчиларга етказиб беришгача бўлган жамики жараёнлардаги йўқотишларга шу тариқа барҳам берилмоқда.

Бизда бу масалада оқсалаётган экан, нега энди бошқалардан ўрнак олмаймиз, тўғрироғи, ўрганишни ор деб ҳисоблаймиз?! Назаримизда бундай қараш — турғунлик даврининг иллатлари, қайта қуришга ёт нарса. Ўрганишнинг айби йўқ. Тўла хўжалик ҳисоби жорий этилаётган, иқтисодий ислоҳот ўтказилаётган бугунги кунда халқ хўжалиги ривожига нимаики зарур бўлса, ҳаммасини қўлланиш, амалга ошириш талаб этилади.

Мамлакатимиз ўз экономикасининг сифат жиҳатидан қайта қуриш босқичига қадам қўйган экан, қишлоқ хўжалиги маҳсулотларини йиғиб-териб олиш, ташиш, қайта ишлаш ва сақлашдаги йўқотиш ҳамда чиқитга чиқаришларни камайтириш, оқилона хўжалик юритиш — республикадаги меҳнат коллективларининг, ҳар бир оиланинг, ҳар бир кишининг виждон ишига, муқаддас бурчига, кундалик шиорига айланмоғи зарур.

КПСС Марказий Комитетининг июль (1988 йил) пленумида таъкидлаб ўтилганидек, бизнинг энг катта резервимиз нобудгарчиликка қарши, ҳосилни ва фермалар маҳсулотини тўла-тўкис сақлаб қолиш ҳамда юқори сифатли қайта ишлаш учун курашдан иборат. Бу — яқин вақт ичидаёқ озиқ-овқат таъминотини яхшилашга олиб борадиган энг қисқа йўлдир. Шу масаланинг ҳал этилиши бизга озиқ-овқат ресурсларини камида 15—20 процент кўпайтиришга ёрдам беради.

Ортиқали ТИЛОВБЕРДИЕВ.

Советлар — халқ ҳокимияти

ҲЕЧ КИМ ИШСИЗ ҚОЛМАЙДИ

Навоий область халқ депутатлари Советининг таклифига биноан Ўзбекистон ССР Фанлар академияси экономика институти олимлари Хатирчи ва Нурота районларида бўлишди. Область ижроия комитети улар олдига меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланиш масалаларига онд социологик тадқиқотлар ўтказишдек мураккаб вазифани қўйди. Бунинг сабаби нимада? Олимлар қандай ўткир муаммоларни аниқладилар? ЎзТАГ мухбири С. Рухмалевнинг Навоий область ижроия комитетининг меҳнат бўлими мудири билан суҳбати шу саволлар билан бошланди.

— Областимизда меҳнат ресурсларидан оқилона фойдаланишнинг 2000 йилгача мўлжалланган комплекс программаси қабул қилинган, — деб тушунтирди у. — Буни олимларнинг ёрдамисиз амалга ошириб бўлмайди. Аҳолининг ўсиши, унинг кўчиши, малакали кадрлар тайёрлаш юзасидан аниқ илмий ҳисоблар ва асослар зарур. Шунинг учун ҳам биз Ўзбекистон ССР Фанлар академияси институти билан шартнома туздик.

— Нима учун биринчи социологик тадқиқотлар ўтказиладиган жой қилиб Хатирчи ва Нурота танланди?

— Хатирчи областидаги аҳоли энг зич жойлашган районлардан бири. Бу ерда меҳнат ресурслари билан боғлиқ муаммолар айниқса кўп тўпланиб қолган. Ижтимоий фойдали меҳнат билан банд бўлмаган катта ёшдаги аҳоли проценти энг юқори бўлган Нуротада ҳам бу муаммолар ўткир бўлиб турибди.

— Дарвоқе, умуман Навоий областида ҳеч нарса билан банд бўлмаган катта ёшдаги аҳоли қанча?

— Яқинда биз шаҳарлар ва районларда мана шундай кишиларнинг фамилияси ва тўлиқ маълумотлари аниқ келтирилган рўйхат туздик. Рўйхатда 11400 киши бўлиб, шундан 3,5 минг киши Нуротада истиқомат қилади.

— Маҳаллий Советлар уларни ишга жойлаштириш юзасидан қандай чораларни кўришмоқда?

— Иш билан банд бўлмаган аҳоли ўртасида савол-жавоб ўтказилди. Нуротада сўраб чиқилган 3,5 минг кишидан 601 нафари мактабгача тарбия болалар муассаларида фарзандларини жой билан таъминлашни сўради, 930 киши касаначилик меҳнати билан шуғулланишга тайёрлигини, 294 киши тўла бўлмаган иш кунида меҳнат қила олишини, 597 киши турар жойига яқин бўлган ерда ишга жойлашишни исташини айтган. Талаблар умуман адолатли. Одам бутун куч-ғайратини сарфлаб, меҳнат қилиши учун унга тегишли социал-маиший шароитлар яратиб бериш зарур. Афсуски бундай шароитлар ҳозирча етишмаяпти. Маҳаллий Советлар бундай масалаларни тезкорлик билан ҳал этишлари, бизда «ортиқча кишилар» бўлмаслиги ҳақида қайғуришлари лозим.

— Областда меҳнат ресурслари ортиқчалиги ҳақида гапиряпмиз, бунинг устига корхоналар ва ташкилотларнинг хўжалик ҳисобига ўтиши билан ҳамма ерда кадрлар қисқартирилмоқда. Советлар бундай жараёнларни қандай бошқаришмоқда?

— «Ортиқча» деган фикрингизга унча қўшила олмайман. Регионимизга ишчи қўллари керак. Ҳеч ким ишсиз қолмайди. Амалдаги ишлаб чиқариш корхоналари кенгайтирилмоқда, янги қўриқ ерлар ўзлаштирилмоқда, кооперативлар кенг тараққий этмоқда, қишлоқ хўжалигида оилавий ва ижара пудрати жорий этилмоқда. Район марказларида республика ва мамлакатдаги йирик завод ва фабрикаларнинг бир қанча филиалларини очиш мўлжалланмоқда. Хуллас, ишсизлар бўлмайди.

Кадрларни қисқартиришга келсак, бу ерда ҳеч нима ўз-ўзидан рўй бераётгани йўқ. Маҳаллий Советлар, бизнинг бўлимимиз ўзгараётган вазиятни диққат билан назорат қилиб турибди. Саноат ва қурилиш корхоналарини хўжалик юритишнинг янги методларига ўтказиш натижасида шу йилнинг бошида уч минг ходим қисқартириладиган бўлди. Улардан 1700 нафари шу корхоналарнинг ўзида ишга жойлаштирилди. Қолган 1300 кишидан кўпчилиги бошқа ташкилотларга ишга жойлаштирилди. Табиийки, бу мураккаб, баъзан аламли жараён. Зиддиятлар ҳам бўлиб туради. Бироқ ҳозирча бу ишнинг уддасидан чиқяпмиз.

— Бошқа ўлкаларга кетаётган навоийликлар кўпми?

— Йўқ. Областдаги меҳнатга қобилиятли аҳолининг кўчиши унчалик кўп эмас. Оилаларни янги ташкил этилаётган районларга, янги объектлар ишга туширилаётган жойларга кўчириш бизнинг хизматимиз вазифасига киради. Бу йил Навоий областидан 30 оила Россия Федерациясининг Ноқоратупроқ зонасига меҳнат қилиш учун кўчиб борди. 5 оиланинг доимий яшаш учун Қрим областининг 1 Май районига кўчириш тўғрисидаги илтимоси қондирилди. Республиканинг аҳоли зич жойлашган районларидан областимиз территориясидаги Ўртачўл қўриғини ўзлаштиришга 52 та оила келди. Чўлқуварлар орасида Фарғона, Андижон, Наманган вакиллари бор. Улар бу ерда доимий яшаб қолишлари ва ҳақиқий соҳиблар бўлишлари учун барча имтиёзлар ва имкониятлар берилмоқда.

Диққат: тажриба

ҒЎЗА ЭГАТЛАРИГА... БЕДА ЭКИЛМОҚДА

Дўстлик райони хўжаликларининг ем-хашак етиштириш билан шуғулланувчи бригада ва звенолари бошлиқлари ҳамда чорвачилик мутахассислари яқинда М. Дадажонов номли совхознинг Марди Мухторов бошлиқ звеносига тўпландилар. Улар бу ерда ўтган йилнинг август ойида экилган беда майдонларида учинчи ўрим қандай бораётгани билангина танишмасдан, гектар бошига қанчадан ҳосил олинаётганини ҳам кўрдилар. Гап шундаки, ўтган йилнинг августида звенонинг 16 гектар пахтазорига чеканкалаш пайтида беда уруғи экилган эди. Пахта йиғим-теримидан сўнг ана шу майдондаги ғўзапоялар «КИР-1,5» агрегати билан ўриб олинган ва эрта кўкламдан бошлаб суғорилган.

Хўжалик чўлқуварлари бундай тажриба билан беда экиладиган майдонни шудгорлаш, текислаш, чизеллаш ва мола босиш учун кетадиган харажатни тежадилар ҳамда янги экилган бедазорда ҳам худди эски бедазорлардагидек мўл ҳосил етиштиришга эришдилар. Ҳозиргача ана шу бедазорлар уч марта ўрилиб, планда белгиланган 60 центнер ўрнига 65 центнердан пичан олинди. Звено озуқакорлари тўртинчи ва бешинчи ўрим ҳосилини хўжалик фермасига кўклигича берадилар.

Янги усулда беда экиш бу ерга тўпланганларда катта қизиқиш уйғотди ва улар ҳар бир хўжаликда 30—40 гектар майдонга шу усулни қўллашга аҳд қилдилар. Ҳозир районнинг бошқа совхозларида бу ишга қизғин киришилди.

К. ЖЎРАҚУЛОВ.

ОНА-ВАТАН БЎЙЛАБ

ПОЛТАВА, (Украина ССР). Бу ердаги «Электромотор» заводида рўзғорбоп бир фазали двигателлар ишлаб чиқариш биринчи марта йўлга қўйилди. Бу двигателлардан турли қурилмалар, асбоблар ва мосламаларни ҳаракатга келтиришда фойдаланилади. Янги агрегатнинг вазни 7 килограмм бўлиб, қуввати 0,6 киловаттдир.

* * *

КИРОВОКАН, (Арманистон ССР). «Техноприбор» корхонасида маҳсулотнинг янги тури — рўзғорбоп «миксерлар» ишлаб чиқариш ўзлаштирилди. Бу агрегатни Арманистон ва Литва мутахассислари биргаликда ишлаб чиқдилар. Пишиқ-пухта ва ташқи кўриниши бежирим бўлган бу приборлар магазинларда сотилмоқда.

* * *

САКМАРА, (Оренбург области). «Дружба» колхозининг рационализаторлари тайёрлаган дон комбайнига ўрнатиладиган рулонли пресс заводда тайёрланаётганига нисбатан 30 баравар арзонга тушмоқда. Бу прессда қайчи ўрнига гидравликадан фойдаланилган, бу эса агрегат таннархининг анча камайишига олиб келди. Эндиликда дон янчилаётганида похол дарҳол қалин рулон бўлиб, ўралиб тушаверади. Техника даладан бир карра ўтганида бир вараклйига иккита ишнинг адо этилиши катта фойда беради: ёнилғи-мойлаш материаллари тежалади, сомон қуруқ ҳолда прессланади, тележка тиркалган тракторлардан эса бошқа ишларда фойдаланиш мумкин бўлиб қолади.

КЕМЕРОВО. Область марказида бўлиб ўтган Япония товарларининг анъанавий кўргазмасида 90 дан кўпроқ фирма қатнашди. Қуёш чиқадиган томондаги мамлакат савдо-саноат эгалари, Совет ташқи савдо ташкилотларининг, халқ депутатлари Советлари ижроия комитетларининг, Сибирь, Урал ва Узоқ Шарқдаги кўпгина районлар саноат корхоналарининг вакиллари ўзаро манфаатли ҳамкорликни ривожлантириш режаларини муҳокама қилдилар. Бир қанча битимлар тузилди. Кўргазмада биринчи марта совет корхоналари экспортга тайёрлаб бера оладиган маҳсулотлар экспозицияга қўйилди.

* * *

СМОЛЕНСК. Маҳаллий нон комбинати дарвозаси ёнида «Иссиқ нон» магазини очилди. Бу ерга 30 дан ортиқ хилдаги маҳсулотлар иссиқлигича етказиб берилади. Булкалар, батонлар ва бошқа турдаги нонлар сотувчи қўнғироғига мувофиқ келтирилади. У ерда маҳсулот туриб қолмаяпти. Магазинда кафетерий ҳам очилди. Бу ерда қайноқ чой, кофе билан тамадди қилибгина қолмай, комбинатда ишлаб чиқарилаётган конфетларни ҳам сотиб олиш мумкин. Бу областдаги иккинчи фирма магазинидир. Область нон маҳсулотлари бошқармасидан хабар қилишларича, бундай савдо корхоналари барча нон заводлари ҳузурида ташкил қилинади.

(ТАСС).

ЛУБКОРЛАР ШИЖОАТИ

Бутуниттифоқ XIX партия конференцияси қарорларидан руҳланган Янгийўл районидаги «Октябрь» колхози лубкорлари меҳнат мусобақасини авж олдирмоқдалар. Улар ўн иккинчи беш йилликнинг учинчи йилида ўз зиммаларига катта мажбурият қабул қилишган. Шу мақсадда аҳиллик ва ташаббускорлик билан иш юритилиб, ғанимат дамлардан унумли фойдаланилмоқда.

Хўжаликда илғор тажриба ва фан кўрсатмаларига звено пудратига кенг амал қилинаётганлиги туфайли яхши натижаларга эришилаётир. Буни коммунист Мамажон Абдужабборов бошлиқ бригада мисолида яққол кўриш мумкин. Участкадаги асосий майдонлар оилавий пудратчиларга тақсимлаб берилган. Улар деҳқончилик маданиятини ошира бориб, самарали усул имкониятларини тўла намоён этмоқдалар.

Айни кунларда лубкорларнинг қўли-қўлига тегмайди. Етиштирилган каноп ҳосили тезкорлик билан ўриб-йиғиб олинмоқда. Ўзаро беллашувда Рисдавлат Алиқулов бошлиқ пудратчиларнинг қўли баланд. Улар 9 гектар майдондан 45 тонна каноп ҳосили етиштиришга аҳд қилишган. Дастлабки ҳисоб-китоблар мажбурият зиёдаси билан адо этилишидан далолат бериб турибди.

СУРАТЛАРДА: 1. З. Мамадалиев ва З. Мирзакелдиев қизғин иш устида. 2. Пешқадам лубкорлар С. Ортиқова, М. Мирзаева ҳамда Қ. Давлатова ҳосил чўғидан мамнун. 3. Ўрим-йиғим пайти.

У. ҚЎШВОҚОВ фотолари.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми архитектура соҳасида кўп йил самарали ишлаганликлари, мутахассислар тайёрлаш ишидаги актив фаолияти, Ўзбекистон шаҳарларининг тарихий комплексларини қайта тиклашда иштирок этганликлари учун қуйидагиларга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган архитектор» фахрий унвони берди:

Аҳмедов Ринат Мақсудович — Хоразм область ижроия комитети архитектура ва шаҳар қурилиши бош бошқармасининг бошлиғи.

Нильсен Владимир Анатольевич — Беруний номидаги Тошкент политехника институти архитектура тарихи ва назарияси кафедрасининг мудири.

Ноткин Иосиф Исаакович — Ўзбекистон ССР Госстройи шаҳар қурилиши Ўзбекистон илмий-тадқиқот ва лойиҳа институти шаҳарларни планлаштириш, қуриш ҳамда реконструкциялаш бўлимининг мудири.

Спивак Владимир Лазаревич — «Ташгипрогор» институти 3-устахонасининг бош архитектори.

Усмонов Ботир Мансурович — Тошкент шаҳар ижроия комитети архитектура бош бошқармаси бошлиғининг ўринбосари.

* * *

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Тошкент шаҳрининг архитектура қиёфасини шакллантиришга шахсан катта ҳисса қўшганликлари, кўп йил самарали ишлаганликлари учун ҳамда «Ташгипрогор» лойиҳа институтининг 50 йиллиги муносабати билан қуйидагиларни Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг фахрий ёрлиғи билан мукофотлади:

Катукова Лилия Петровна — бўлимнинг бош мутахассиси.

Рўзиев Анвар Турсунович — институт директорининг ўринбосари.

СССР МИНИСТРЛАР СОВЕТИДА

(Бошн 1-бетда).

чиқаришни 24 миллиард сўмлик кўпайтириш, шу жумладан 1989 йилда 9 миллиард сўмлик ва 1990 йилда 15 миллиард сўмлик кўпайтириш тўғрисидаги таклифлари қабул қилинди.

СССР Енгил саноат министрлиги, Латвия ССР давлат саноат комитети ва Эстония ССР давлат саноат комитети корхоналарининг енгил саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш юзасидан беш йиллик топшириқларини чакана нархларда 1989 йилда 2,3 миллиард сўмлик ва 1990 йилда 6,7 миллиард сўмлик кўпайтириш кўзда тутилган.

Ўн учинчи беш йиллик план лойиҳасини ишлаб чиқиш чоғида СССР Енгил саноат министрлиги ва юқорида кўрсатиб ўтилган комитетлар бўйича товар ишлаб чиқариш ҳажмини 1995 йилда 1990 йилдагига нисбатан 17,8 процент кўпайтириб, камида 113 миллиард сўмликка етказиш зарурлигига асосланиш топширилди.

СССР Енгил саноат министрлигига, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига, корхоналар (бирлашмалар)га 1990 йилда 1988 йил планига нисбатан пальто ва калта пальто ишлаб чиқариш ҳамда савдо ташкилотларига етказиб беришни 6 миллион дона (11 процент), костюмларни 6,9 миллион дона (14 процент), плашчларни 3,8 миллион дона (1,5 баравар), курткаларни 16,4 миллион дона (46 процент), эркаклар кўйлагини 44 миллион дона (20 процент), трикотаж буюмларни 396 миллион дона (22 процент), чарм пойабзални 78 миллион жуфт (10 процент), болалар колготкаларини 30 миллион жуфт (11 процент) ва хотин-қизлар колготкаларини 180 миллион жуфт (1,8 баравар) кўпайтиришни кўзда тутиб, қўшимча равишда ажратиладиган замонавий машина-ускуналар, шу жумладан капиталистик мамлакатларнинг фирмаларидан сотиб олинадиган машина-ускуналар базасида 1989-1990 йилларда ишлаб чиқаришни техника билан қайта қуроллантиришни таъминлаш тўғрисида кўрсатма берилди.

1989—1990 йилларда ортиқча меҳнат ресурслари бўлган районларда трикотаж ва тикувчилик буюмлари, пойабзал ҳамда талаб қондирилмаётган бошқа товарлар ишлаб чиқарадиган кичик корхоналар (филиаллар) барпо этиш, шу мақсадда бўшаб қолаётган маъмурий бинолар ва бошқа бинолардан, шунингдек комплекс тарзда етказиб бериладиган енгил металл конструкциялардан тикланган бинолардан ва металл конструкциялардан ясалган модул бинолардан фойдаланиш кўзда тутилди.

Меҳнатни ташкил этишни такомиллаштириш, иш сменадорлигини ошириш йўли билан ишлаб чиқариш қувватларидан тўла фойдаланиш учун СССР Енгил саноат министрлиги системасининг ортиқча меҳнат ресурслари бўлган регионларда жойлашган корхоналари (бирлашмалари)га Ўзбекистон ССР енгил саноат корхоналарининг тажрибасини ҳисобга олиб, уч бригадали икки сменали иш графигига ўтиш ҳуқуқи берилди.

Енгил саноат корхоналарининг ходимлар сонини маҳаллий органлар белгилаб қўйишидан озод қилиш мақсадга мувофиқ деб топилди.

Химия саноати министрлигига чет элдан сотиб олинадиган синтетик текстураланган ип ишлаб чиқарадиган машиналарни 1989 йилда ишга туширишни таъминлаш ҳамда СССР Енгил саноат министрлигининг корхоналари ва бирлашмаларига хотин-қизлар колготкалари ишлаб чиқариш учун ана шундай иплардан 1990 йилда қўшимча равишда 12 минг тонна етказиб бериш топширилди.

Қарорда ноозиқ-овқат халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни (енгил саноат товарларидан ташқари) 1989 йилда беш йиллик планда кўзда тутилган топшириқларга нисбатан 6,7 миллиард сўмлик, 1990 йилда 8,4 миллиард сўмлик кўпайтириш белгиланган.

Бундай товарлар ишлаб чиқаришни 1995 йилга бориб 209 миллиард сўмликка етказиш, беш йил ичида 38 процент кўпайтириш кўзда тутилган.

Қарорда 1995 йилда енгил автомобиллар ишлаб чиқариш 2,3 миллион донага етказилиши белгилаб қўйилган. СССР Автомобиль саноати министрлиги ва СССР Нефтни қайта ишлаш ва нефть химияси министрлигига 1—2 йил ичида автоҳаваскорларнинг эҳтиёт қисмлар, автомобиль шиналари, автомобиль буюмларига эҳтиёжларини тўла қондиришни таъминлаш, шунингдек якка тартибда фойдаланиладиган автомобилларга техника хизмати кўрсатишни сифат жиҳатидан яхшилаш юзасидан шошилинч чоралар кўриш тўғрисида кўрсатма берилди.

Халқ хўжалиги барча тармоқларидаги корхоналарга автомобиллар учун эҳтиёт қисмлар ишлаб чиқаришга рухсат бериш, эҳтиёт қисмларни халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқариш жумласига қўшиш мақсадга мувофиқ, деб топилди.

Қарорда телевизор ишлаб чиқаришни 1989—1995 йилларда 1988 йил планига нисбатан 3,5 миллион дона кўпайтириб, 13,6 миллион донага етказиш, видеомагнитофонлар ишлаб чиқаришни 1988 йилдаги 70 минг дона ўрнига 2 миллион донага етказиш белгиланди.

СССР Алоқа воситалари саноати министрлигига, СССР Радио саноати министрлигига ва СССР Электрон саноати министрлигига ишлаб чиқарилаётган телевизорларнинг техник даражаси ва сифати юқори бўлишини таъминлаш топширилди.

СССР Умумий машинасозлик министрлигига, СССР Авиация саноати министрлигига, СССР Мудофаа саноати министрлигига, СССР Машинасозлик министрлигига ва СССР Кемасозлик саноати министрлигига яқин йилларда йилига конструкцияси, ташқи кўриниши ва энергия истеъмол қилиши жиҳатидан жаҳон техник даражасига мос келадиган 2 миллионта холодильник ва морозильник ишлаб чиқарадиган қўшимча ишлаб чиқариш қувватлари барпо этиш мақсадида рўзғор холодильниклари ва морозильниклари ишлаб чиқарадиган корхоналарни реконструкциялаш ва кенгайтириш юзасидан зарур тадбирларни амалга ошириш топширилди.

СССР Министрлар Совети СССР Қора металлургия министрлигининг ўн учинчи беш йилликнинг охирига бориб тармоқ корхоналарида камида бир миллион дона холодильник ва морозильник ишлаб чиқарадиган қувватларни барпо этиш тўғрисидаги таклифини қабул қилди.

СССР Электротехника саноати министрлигига, «Электроприбор» тармоқлараро давлат бирлашмасига СССР Министрлар Советининг машинасозлик бюроси, СССР Госплани ва СССР Госснаби билан биргаликда ишлаб чиқариш қувватларини ошириб, 1989 — 1990 йилларда кам қувватли 16 миллионта электр двигатели ҳамда электр рўзғор техникаси ва радиоэлектрон техника учун 1,1 миллиард гальван элементлари ва батареялари тайёрлаш масаласини кўриб чиқиш ва ҳал этиш юзасидан топшириқ берилди.

Аҳолининг ва уй-жой қурилишининг деворбоп гулқоғоз (обой)га эҳтиёжи ортаётганлиги ва унинг сифатини тубдан яхшилаш зарурлиги ҳисобга олиниб, СССР Ўрмон саноати министрлигига ҳозирги беш йилликда гулқоғоз ишлаб чиқарадиган моддий базани жадал ривожлантириш, 1990 йилда гулқоғоз ишлаб чиқаришни 1988 йил планига нисбатан камида 1,4 баравар кўпайтириш топширилди.

Халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни материал ресурслар билан тўла мутаносиблаштириш учун СССР Госпланига, СССР Госснабига, СССР министрликлари ва идораларига, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советларига 1989 йил учун ва шундан кейинги йиллар учун моддий-техника ресурсларининг биринчи навбатда ажратилишини таъминлаш ҳақида кўрсатма берилди.

СССР министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари мазкур қарорда белгиланган топшириқларни бажариш учун ноозиқ-овқат халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришни кўпайтириш, эҳтиёж камайиб бораётган ишлаб чиқариш-техника маҳсулотларини тайёрлаётган корхоналар ва цехларни халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқаришга ўтказиш юзасидан меҳнат коллективларида ташкилотчилик ишларини олиб боришлари зарур.

СССР Министрлар Совети бошқарув аппаратини такомиллаштириш ишлари амалга оширилаётганлиги муносабати билан СССР Савдо министрлиги, СССР Госплани, СССР Госснаби, СССР Алоқа воситалари саноати министрлиги, ноозиқ-овқат товарлари баланслари ва тақсимлаш планларини ишлаб чиқиш билан шуғулланадиган бошқа министрликлар ва идоралар олдига 1989—1990 йилларда бозордан ташқари истеъмолчиларга товар етказиб беришни мумкин қадар камайтириш ва бўшаб қолган ресурсларни аҳолига сотиш учун савдо тармоғига чиқариш вазифасини қўйди.

СССР министрликлари ва идоралари, иттифоқдош республикаларнинг Министрлар Советлари, корхоналар (бирлашмалар) халқ истеъмоли товарлари ишлаб чиқарадиган кооперативлар тузиш, меҳнатни ташкил этишнинг самарали янги формалари: бригада, коллектив, оила ва ижара пудрати ҳамда якка тартибдаги пудратни жорий этиш ишини авж олдиришлари, бунинг учун айниқса иккинчи ва учинчи сменаларда мавжуд ишлаб чиқариш қувватларидан тўлароқ фойдаланишлари зарур.

БУГУН СССР ҲАВО ФЛОТИ КУНИ

ВАТАН ҚАНОТЛАРИ

ТАСС мухбирининг саволларига Ҳарбий-Ҳаво Кучлари бош қўмондони — СССР мудофаа министрининг ўринбосари, авиация маршали А. Н. ЕФИМОВ жавоб беради.

— Александр Николаевич, халқимиз 1933 йилдан буён СССР Ҳаво Флоти кунини нишонлаб келмоқда. Бу йилги байрам, сизнинг фикрингизча, илгаригилардан нимаси билан фарқ қилади?

— Авиаторлар куни ҳамиша жанговар тайёргарлик, ҳарбий учувчиларнинг маҳорати ва кўникмаси, олимлар, авиация саноати конструкторлари ва ходимларининг, ДОСААФ аъзоларининг муваффақиятли кўриги бўлиб келди. бу байрам ҳамиша она-Ватанимиз авиациясининг шон-шуҳратини рўёбга чиқарган меҳнаткашларнинг байрами бўлиб келган. Бу шон-шуҳрат меҳнатга ярашиб турибди. Агар ўн йилликлар демаганда ҳам сўнгги йилларда биз кўпроқ фақат ўз ютуқларимизга маҳлиё бўлиб келавердик. Ютуқларимиз бор, улар табиий ва қонунийдир, чунки турғунлик ҳодисаларига қарамасдан авиация ўз қонунларига кўра ривожланиб боравердн. Лекин шу нарса ҳам ҳақиқатки, биз нуқсонлар, камчиликлар, хатоларни шунчаки тилга олиб ўтардик.

Ижтимоий турмушнинг барча соҳалари тубдан қайта қурилаётган ҳозирги пайтда биз ҳатто касбимиз байрами куни ҳам етилган масалалар тўғрисида дангал гапирмоқдамиз. Байрам Ҳарбий-Ҳаво Кучларининг бутун шахсий состави учун турғунлик даврида қўшинларда йиғилиб қолган салбий ҳодисаларни бартараф этиш учун амалий, сафарбар этувчи омилга айланди.

— Ҳарбий-Ҳаво Кучларида қайта қуриш қандай йўналишларда амалга оширилмоқда?

— Қайта қуриш хизматимиз ва жанговар ўқувнинг барча жиҳатларини қамраб олди. Агар асосий масалаларни ажратиб оладиган бўлсак, мен, биринчи навбатда барча авиация мутахассисларининг топширилган ишнинг бажарилиши учун масъулиятини ошириш муаммосини тилга олган бўлур эдим. Ўтмишдаги камчиликларимиз ва нуқсонларимиз кўп ҳолларда шунинг учун ҳам содир бўлдики, шахсий составнинг профессионал партиявий жавобгарлиги етарли эмас эди.

Илгари бўлганидек ҳозир ҳам жанговар тайёргарликни ошириш, ҳарбий интизомни мустаҳкамлаш биз учун жиддий муаммо бўлиб турибди. Бунинг устига, авиация учун учувчи билан самолётнинг ўзаро алоқаси ўзгармас муаммо бўлиб келди ва ҳозир ҳам шундай, бу ва шунга ўхшаш жўн бўлмаган масалаларни биз келажакда эмас, балки бугун, ҳозир ҳал этишимиз керак. Худди ана шу масалалар биздаги қайта қуришнинг йўллари ва мақсадларини белгилайди.

— Ҳарбий-Ҳаво Кучларимиз тараққиёт ва такомиллашувнинг шонли қаҳрамонона йўлини босиб ўтди. Партия ва халқ қўшиннинг бу тури ҳақида ҳамиша ғамхўрлик ва меҳрибонлик кўрсатиб келдилар. Аммо шунга қарамасдан, Улуғ Ватан урушининг дастлабки босқичида ҳаво флотимиз фашист авиациясига қарши самарали қаршилик кўрсата олмади. Бунинг боиси нимада?

— Гапни уруш бошланишига қадар ҳам мамлакатимизда Ҳарбий-Ҳаво Кучларининг жанговарлик қобилиятини мустаҳкамлаш учун катта куч-ғайрат билан тадбирлар кўрилганидан бошламоқчиман. Ўн йил мобайнида, яъни 1929—1938 йилларда Ҳарбий-Ҳаво Кучларимиз икки бор самолётларнинг янги типлари билан қайтадан қуроллантирилди. Айни вақтда самолётларимизнинг имкониятлари олис ва жуда олис учишларда намойиш этилди. Тахминан 1940 йилга келиб, совет конструкторлари шундай қирувчи, бомбардимончи ва штурмчи самолётлар яратдиларки, улар фашистларнинг шу типдаги машиналаридан бир қанча кўрсаткичларига кўра устун эди.

Аммо самолётларнинг ана шу энг янги типлари билан қўшинларни қайта қуроллантириш учун фурсат етмай қолди. Уруш бошланиши арафасида Ҳарбий-Ҳаво Кучларида 2740 тагина ана шундай типдаги самолёт бор эди. Паркнинг қолган қисмини эса 1939 йилгача ишлаб чиқарилган машиналар ташкил этган бўлиб, булар ўз хоссаларига кўра, Германия самолётларига нисбатан паст эди.

Биз 1941 йил мобайнида 100 тадан кўпроқ авиация полки тузиш ва буларнинг тенг ярмини янги техника билан қуроллантиришни мўлжаллаб қўйган эдик. Аммо уруш бошланадиган пайтгача янги техника билан қуролланган 19 та полкнигина тузишга улгурдик. Ғарбий йўналишдаги айрим қисмлар қўлидаги техниканинг кўпи носоз эди, кўпчилик учувчилар ўқишга кетиб қолган, бунинг устига ана шу ҳарбий қисмлар қўлида аслида штурмчи авиация йўқ эди. Бу ҳақда кетма-кет юқорига маълумот берилса ҳам, лекин ҳеч қандай чора кўрилмади. Сталин уруш чўзилади, армияни қайта қуришга ва қайтадан жиҳозлашга улгурамиз, деб ўйлар эди. Принцип эътибори билан стратегия тўғри эди. Лекин Сталин ана шундай сиёсат хавфлигина эмас, ҳатто жиноий сиёсатга айланиб кетган лаҳзани аниқлай олмади.

Ҳарбий кадрларга нисбатан Сталин юритган сиёсат алоҳида масаладир. Бу сиёсат қуролли кучларга нечоғли катта талафот етказганлиги ҳаммага маълум. Рақамлардан ҳам кўриниб турибди. 5 маршалнинг 3 нафари, бешта биринчи ранг армия командирларидан учтаси, иккинчи ранг 10 нафар армия командирларининг ҳаммаси, 57 корпус командиридан 50 нафари, 186 дивизия командиридан 154 нафари, 16 та биринчи ва иккинчи ранг армия комиссарларининг ҳаммаси репрессия балосига учради. Уруш арафасида Ҳарбий-Ҳаво Кучлари бош бошқармасининг бошлиқлари деярли ҳар йили ўзгариб турди. Шулардан сўнггиси — генерал П. Ричагов фашистлар ҳужумидан бир неча кун илгари қамалди, октябрь ойида эса Бериянинг буйруғи билан отиб ташланди. Оммавий репрессиялар билимдон, тажрибали кадрлар ўсиб етиладиган табиий муҳитни барбод этди. Ҳарбий-Ҳаво Кучларида ҳам, умуман армияда ҳам ана шундай кадрларнинг ниҳоятда етишмаётганлиги урушнинг дастлабки босқичи натижаларига таъсир этди.

Аммо босқинчиларнинг армияси ҳам сон, ҳам сифат жиҳатидан устун келаётган ниҳоятда оғир шароитларга қарамасдан, биз орадан кўп ўтмай, ҳаводаги ташаббусни ўз қўлимизга олишга муваффақ бўлдик. Фронтда қаҳрамонона жанг қилаётган, фронт орқасида фидокорлик билан меҳнат қилаётган совет кишиларининг куч-ғайрати бу ўринда ҳал қилувчи аҳамиятга эга бўлди. Социалистик экономиканинг афзалликлари ҳам ўз кучини кўрсатди, уруш йиллари халқ хўжалигимиз фронтга 54 мингтадан кўпроқ қирувчи самолёт. 35 мингтадан кўпроқ штурмчи самолёт, фронтга мўлжалланган ва олис ерларни бомбардимон қиладиган 16 мингга яқин самолёт етказиб берди. Авиация кадрларини тайёрлаш системаси ҳам муҳим роль ўйнади. Урушнинг дастлабки бир ярим йили мобайнида 90 мингга яқин учувчи ва техник хизмат кўрсатувчи мутахассислар тайёрланганлигини айтиб ўтиш кифоя, умуман, Ҳарбий-Ҳаво Кучлари ғалабага катта ҳисса қўшдилар.

— Урушдан кейин авиация янада ривожланди, товушдан тез учадиган, ракетани олиб юришга қодир бўлган, ҳар қандай об-ҳаво шароитида ишлайдиган техника яратилди. Ҳозирги Ҳарбий-Ҳаво Кучлари ҳақида гапириб берсангиз?

— Ҳозир қўшиннинг бу тури энг янги техника билан жиҳозланган. Ракета ортиладиган самолётлар Ҳарбий-Ҳаво Кучлари қудратининг негизидир, бундай самолётлар мураккаб жанговар комплексдир. Улар юксак тактик ва техникавий хоссаларга эга, ракета, бомба ва тўп қуроли билан, радиоэлектрон мўлжалга олиш ва навигация ускунаси, бошқарувнинг автоматлаштирилган системалари билан жиҳозланган. Қанотининг шакли ўзгариб турадиган ва кўп мақсадларга мўлжалланган жанговар машиналар, тик учиб, тик қўнадиган учиш аппаратлари қўшиннинг шу тури ихтиёрига бериб қўйилган.

Ўқув тревогаси. Н. КОВАЛЬЧУК фотоси.

Ҳарбий-транспорт авиацияси ҳам сифат жиҳатдан янгичадир. Мазкур авиация ихтиёрида ИЛ-76 реактив лайнерлари, «Антейлар», «Руслан»лар бор. Замонавий вертолётлар қудратли жанговар воситадир.

— Яқинда матбуотда Совет Иттифоқининг МИГ-29 техникаси Буюк Британиядаги халқаро авиация салонида намойиш этилиши ҳақида хабар берилди. Шу фактни изоҳлаб берсангиз?

— Биз замонавий ҳарбий самолёт — фронт учун мўлжалланган қирувчи самолётни биринчи бор кўрсатмоқдамиз. Машинамиз энг янги авиатехника бозорида рақобатга жуда қодир бўлади, деб ишонамиз. Бу СССРда техниканинг тараққиёт даражасини жаҳонга намойиш этиш учун яхши омил ҳамдир.

Биз МИГ-29 ни бошқа мамлакатларга етказиб беришга тайёр эканлигимизни ҳам яшириб ўтирмаймиз. Бизнинг машинамиз Американинг Ф—15, Ф—16, Ф—18 қирувчи самолётларидан сира қолишмайди.

— Авиациянинг тараққиёт истиқболлари қандай?

— Жаҳоннинг саноат жиҳатидан тараққий этган барча мамлакатларида узлуксиз олиб борилаётган тадқиқотлар шундан далолат бериб турибдики, янги минг йилликда принципиал янги машиналар пайдо бўлади ва мавжуд самолётлар анча такомиллаштирилади. Шикастланганда учиш-қўниш йўлидан ҳам фойдалана оладиган, тез учиб, тикка қўнадиган гипертовуш разведкачи самолётлар ва бошқа махсус самолётлар пайдо бўлса ажаб эмас. Бошқача лойиҳалар ҳам юзага келади. Бизнинг соҳамизда техника тараққиёти шиддат билан ривожланмоқда. Аммо шуни қатъий таъкидлаб ўтмоқчиманки, Совет Иттифоқи ҳар қандай қуролланиш пойгасининг, шу жумладан авиация соҳасидаги қуролланиш пойгасининг душманидир. Мамлакатимиз ялпи ва батамом қуролсизланиш тарафдори бўлиб келди, ҳозир ҳам шундай. Аммо империалистлар тинчликка таҳдид солишаверар экан, Совет Ҳарбий-Ҳаво Кучлари, СССР Қуролли Кучларининг бошқа турлари социалистик мамлакатлар қардош армиялари билан мустаҳкам ҳамкорликда Октябрь зафарларини ишончли тарзда ҳимоя қилаверадилар.

— Сўнгги саволим замонавий ҳарбий авиация кадрлари тўғрисида. Фикрингизча, Ҳарбий-Ҳаво Кучларининг учувчилари қандай талабларга жавоб беришлари керак?

— Учувчиларни баъзан олтин фонд, деб атайдилар. Ҳақиқатан ҳам замонавий учиш аппаратини бошқариш учун учувчи мустаҳкам учиш кўникмаларига, чуқур билимга эга бўлиши, юксак маънавий, сиёсий ва психологик фазилатлар соҳиби бўлиши лозим, ҳозирги ҳарбий учувчи — юксак даражада тайёргарлик кўрган, янги техникани тез ва яхши ўзлаштириб олишга қодир бўлган жасур ва қўрқмас мутахассисдир. У ҳар қандай мушкул шароитларда ҳам «калаванинг учини» топади. Кўпчилик космонавтлар Ҳарбий-Ҳаво Кучлари сафларида камолга етгани бежиз эмас.

Аммо учувчиларнинг ёш авлодини тарбиялашга боғлиқ бир қанча муаммолар ҳам бор. Назаримда, сўнгги вақтда ҳарбий учувчилик касби ўз сеҳри ва жозибасини йўқотганга ўхшайди. Мен мансуб бўлган авлод кўнглини бу касб ана шу сифатлари билан ром этган эди. Нега бундай бўлаётгани сабабларини лўнда қилиб, тушунтириб бериш қийин. Аммо ҳарбий учувчи, инженер, техник обрў-эътиборини ошириш учун жиддий ишлашга тўғри келади.

Пировардида шуни айтмоқчиманки, Ҳарбий-Ҳаво Кучларининг шахсий состави ўзига топширилган ҳар қандай вазифани бажаришга қодирдир. Биз ёзги жанговар ўқув авж олган бир вазиятда касб байрамимизни нишонламоқдамиз. Социалистик мусобақа пешқадамлари орасида полковник В. Гребенников ва В. Маскаев бошчилик қилаётган қисмларнинг шахсий составлари ҳам бор. Полковник В. Гребенников командирлик қилаётган полк байрамимиз арафасида Ленин орденига мушарраф бўлди. Кўпгина жангчи-авиаторлар мардлиги ва жасорати учун Давлат мукофотларига сазовор бўлишди. Булар орасида офицерлардан С. Иванов, В. Мишнев, В. Григорян, Р. Зиатдинов, В. Андреевлар бор. Интернационалист учувчилардан майор В. Ковалев, капитан Н. Майданов Совет Иттифоқи Қаҳрамони унвонига сазовор бўлдилар.

(ТАСС).

ЭНГ ЯХШИЛАР ИШИНИ ЎРГАНИБ

Янгиер шаҳар партия комитети сиёсий маориф кабинети бинокорлик материаллари ва конструкциялари комбинатига қарашли 2-темир-бетон буюмлар заводи сиёсий мактабининг пропагандисти П. Маркаряннинг иш тажрибасини умумлаштирди. У шаҳар пропагандистлари орасида энг яхши пропагандист деб тан олинди.

Пропагандистларнинг машғулотга пухта тайёргарлик кўриб, уни малакали ўтказишлари қурувчиларга ишлаб чиқариш вазифаларини тезда ҳал қилишда ёрдам бермоқда. Масалан, сиёсий машғулотларда, иқтисодий таълим тўгаракларида давлат корхонаси (бирлашмаси) тўғрисидаги СССР қонунини кенг тушунтириш 2-темир-бетон буюмлар заводи коллективига комбинатда биринчилар қаторида коллектив пудратига ўтиш имконини берди.

Эндиликда завод пропагандистларидан бирининг иш тажрибаси шаҳар партия ташкилоти сиёсий ўқув системасида янги ўқув йилига тайёргарлик кўриш чоғида сабоқ бўлади.

ТАБИАТ ФАРЗАНДИМИЗ

Табиат. Бу сўз замирида олам-олам маъно ва кўзга кўринмас сеҳр яширин. Баъзан ҳар бир юракка яқин бу каломга она сўзини қўшиб ишлатамиз. Дарҳақиқат, у бизга оқ сут бериб улғайтирган волида каби азиз ва муҳтарам. Ахир одамзотни она-табиат яратган. Биз — унинг фарзандимиз. Бас, шундай экан, атроф муҳитини авайлаб асрашимиз, ундаги ҳар бир нарса — ҳайвонлару қушларни, ўсимликлару дарахтларни кўз қорачиғидек сақлашимиз, келажак авлодларга мерос қолдиришимиз лозим. Рус ёзувчиси Михаил Пришвин «Табиатга муҳаббат — Ватанга муҳаббат» деб бежиз айтмаган. Бизнинг киндик қонимиз томган она ерга, туғилиб ўсган юртимизга меҳримиз ўзимиз яшаган уйни обод этишдан, саховатли далаларимиз, боғларимиз, баҳаво тоғларимиз, суви зилол ва сўлим дарёларимизни эъзозлашдан, қадрлашдан бошланади. Инсоннинг ўз Ватанига севгиси мана шунда билинади.

Партия ва ҳукуматимиз табиатни муҳофаза қилишга умумдавлат, умумхалқ иши деб қарамоқдалар. Унинг бойликларини кўпайтириш ва қўриқлаш ҳар бир кишининг муқаддас бурчидир. Жойларда бу борада катта ишлар қилинаяпти. Ноёб ҳайвонлар, қушлар, ўсимликларни сақлаш мақсадида қўриқхоналар, қатағонлар, парваришхоналар ташкил этилди ва этилмоқда. Камайиб, йўқолиб кетаётган жониворлар эса СССР ва Ўзбекистон ССР «Қизил китоб»ларига киритилиб, уларни муҳофаза этиш чоралари кўрилаётир. Газетхонлардан ҳам жойларда олиб борилаётган ишлар, табиат жонкуярлари, атроф муҳитини қўриқлаш муаммолари, бу борада эришилаётган ютуқлар, йўл қўйилаётган камчиликлар тўғрисида ҳикоя қилувчи мақолалар, хат-хабарлар редакциямизга мунтазам келиб турибди.

Мана, улардан бири. Наманган область Поп районидаги Чодак қишлоғида яшовчи Бахтиёр Баҳоров ўз материалига «Табиатни асрайлик» деб сарлавҳа қўйибди. У куюнчаклик билан ёзади: «Тоғлар ва қирлар бағрида бўлганимизда у ерларда очилиб ётган гулчечаклар, лолаларни кўриб, баҳри-дилимиз очилиб кетади. Оқибатини ўйламасдан уларни қучоқ-қучоқ қилиб терамиз. Бу билан она-табиатга, унинг бойликларига зарар етказаётганлигимизни ўйламаймиз. Ахир, ундаги ҳар бир нарса — гиёҳу майсаларгача — биз учун қадрли. Уларни йўқ қилиш билан ўз ҳаётимизни ҳам хавф остида қолдирганимизни билмаймиз». Ана шундай дил сўзларидан сўнг у лола сайрига, гул сайрига чиқишнинг ҳам ўзига хос қонун-қоидалари мавжудлиги, ким бўлишидан қатъий назар ҳамма бунга риоя қилиши кераклигини таъкидлайди.

Тошкент область Калинин районидан И. Қосимов, самарқандлик Э. Ҳожиқурбонов, яккабоғлик М. Муҳаммадиев, ургутлик Ё. Ҳазратқулов, андижонлик У. Абдусаломов, пастдарғомлик Н. Нормуродов, сариосиёлик М. Маҳамадалиев, зарбдорлик А. Баротов, жалолқудуқлик И. Мадраҳимов, бухоролик Ҳ. Қодиров, китоблик Ҳ. Туронов, Киров районидан А. Абдураҳимов, деҳқонободлик Ё. Иброҳимов, Ўзбекистон районидан Т. Шамшиев ва бошқалардан ҳам ана шундай мазмунда мақолалар олдик. Бу ўртоқлардан келгусида редакцияга хат-хабарлар йўллаганларида кўпроқ ҳаётий мисолларга таянишни илтимос қиламиз. Шундагина мақолалар асосли ва таъсирчан чиқади.

Табиатда ортиқча нарса йўқ, ҳар бир нарсанинг ўрни бор. Мисол учун наботот оламини олайлик. Гиёҳлар инсон саломатлиги учун табиий дори-дармон бўлса, дарахтларни ҳаво ишлаб чиқарувчи фабрика дейиш мумкин. Кўм-кўк майсазорлар, димоғингизга хушбўй уфорини тутувчи гулзорларни сайр этсангиз, дарахтзорлар ва ўрмонларда кезсангиз, кайфиятингиз кўтарилиб, ўзингизни бардам ва бақувват сезасиз. Редакциямизга келган ўнлаб мақолалар шу мавзуга бағишланган. Уйчилик А. Мирвалиев, тошкентлик М. Собиров, каттақўрғонлик А. Рўзиев, шовотлик Р. Отахонов, нарпайлик Х. Луқаев ва бошқалар юборган турли-туман хат-хабарлар фикримизнинг далилидир.

ХАТЛАРНИ ЎҚИБ

Табиат бағри ажойиботлар, сирли ҳодисаларга бой. Ҳар куни кутилмаган ғаройиб воқеаларга дуч келамиз. Газетхонлар ўзлари кўрган, гувоҳ бўлган ҳангомалар ва ривоятларни қоғозга тушириб, редакциямизга йўллаб турибдилар. Мисол учун шаҳрисабзлик А. Султоновнинг «Кийик ови» воқеий ҳикоясини олайлик. У қуйидаги сатрлар билан бошланади: «Баҳорнинг илк кунлари эди. Турсунбой томорқасидаги хазон ва лойқа босган ариқларни тозалади, сўнгра бурчакдаги кекса гилос илдизидан чиққан икки-уч ниҳолни кўчириб, томорқанинг бўш жойларига ўтказди. Пастқам деворнинг ёғингарчиликда ювилиб кетган ерларига лой чаплади, кемтикларига шох босди».

Шундан кейин ҳикоя қаҳрамонининг кўзи шифтга илиб қўйилган тоғ такасининг шохига тушади-ю кўнглида ов иштиёқи туғилади. Гапнинг қисқаси, тоққа бориб, бир кийикни отади ва уйига қайтади. Ҳовлисида йиғи-сиғи, шу орада унинг онаси вафот этибди... Биринчидан, воқеий ҳикоя бўш ёзилган, талабга жавоб бермайди. Энг муҳими, биз табиатга ўзбошимчалик билан зарар етказувчи ҳар қандай хатти-ҳаракатни қоралаймиз. Қўлига қурол олган ҳар бир киши жониворларни отаверса, нима бўлади? Кўп ўтмай ҳайвонот дунёсини қириб ташлаймизку! Ов ҳаваскорлари қўлларига милтиқ тутишдан аввал белгиланган қонун-қоидалар билан пухта танишишлари, уларга қатъий амал қилишлари, бу иш билан қачон шуғулланиш мумкин ёки мумкин эмаслигини яхши билишлари лозим. Шу нуқтаи назардан қараганда юқорида тилга олинган воқеий ҳикоя талабга жавоб бермайди. Бухоролик И. Ражабов, пахтаободлик М. Ҳайдар, косонсойлик О. Умаров, манғитлик Й. Болтабоев, учқўрғонлик Н. Тожибоев, тошкентлик Х. Тошев, Н. Шерматов, қўрғонтепалик Ҳ. Усмонов, бекободлик Ҳ. Отақулов, Охунбобоев районидан М. Мадумаров, учқўрғонлик Н. Тожибоев, боғдодлик А. Меҳмонов, шўрчилик М. Бобомуродов йўллаган ҳикоя ва ҳодисалардан ҳам ана шу сабабларга кўра фойдаланишни лозим топмадик.

Баъзи газетхонлар кимнинг оғзидан нимани эшитган бўлсалар, сўраб-суриштирмай, тўғри ёки нотўғрилигини аниқламай туриб, дарҳол редакцияга йўллашга ошиқадилар. Мавзуни қаламга олишдан аввал уни атрофлича ўрганиш, далил-исботларга таяниш, мутахассислар билан суҳбатлашиш, уларнинг фикр-мулоҳазаларини билиш лозим. Шундан кейингина уни пишиқ-пухта ёзиб, редакция эътиборига ҳавола этиш зарур. Шундай ҳоллар ҳам бўладики, газетхонлар гоҳо шошиб қолибми ёки хаёлдан кўтарилибми, бирданига икки нусхани юборадилар. Бу-ку майлига. Аммо баъзилар ўзлари ёзган мақолаларнинг иккинчи нусхаларини жўнатадилар. Бу ўринда ангорлик К. Алламуродов, қамашилик Т. Боймиров, хонқалик С. Сеттиев, йўллаган мақолаларни мисолга келтириш мумкин. Қоидага кўра бундай материаллар қабул қилинмайди.

Табиат. Маъноси кенг тушунча. У — биз яшаб турган уй, биз нафас олаётган ҳаво. У — осмонўпар тоғлар, сўлим дарё ва кўллар, гўзал боғ-роғлар, зумрад далалар, кўм-кўк яйловлар, ранг-баранг ва бой наботот ҳамда ҳайвонот олами. Уларни асраб авайлаш, эъзозлаб сақлаш — бизниг муқаддас бурчимиз. КПСС Марказий Комитетининг Бош секретари ўртоқ М. С. Горбачев айтганидек, «Биз, ҳозирги даврда яшаб турган кишилар табиат учун авлодлар олдида, тарих олдида жавобгармиз».

Ёқимли файзи

Дам олиш саҳифаси

САНЪАТ ҒУНЧАЛАРИ

Саҳнада 12—13 яшар болалар худди катталардек чапак чалиб, халқ термаларини маҳорат билан ижро этишаяпти. Терманинг ҳар бир сўзига ҳамоҳанг янграётган уч қарсак садоси даврага ажиб бир файз бағишлайди. Рақсга тушаётган қизчаларнинг ҳаракатлари қарсак ва терма оҳангига мос. Бошидаги дўпписи, эгнидаги чопони ва белидаги қийиқчаси ўзига ярашган бийрон тилли боланинг сўзларига қулоқ тутамиз:

Арпа-буғдой сепилсин,
Майса униб етилсин,
Деҳқон иши ўнг келсин,
Омборлар донга тўлсин.

Нақадар содда ва самимий мисралар. Болакай қалбидан отилиб чиқаётган бу истак ҳар бир кишини ҳаяжонга солади. Зеро, табаррук бободеҳқонга барчамиз таъзим қиламиз. Бола ҳам деҳқонга, унинг меҳнатига ривож тиламоқда. Демак, унга таъзим қилмоқда.

Бу лавҳа Булунғур районидаги Фозил Йўлдош номли совхоз маданият уйида фаолият кўрсатаётган «Ёдгор» болалар фольклор-этнографик ансамблининг бой репертуаридан бир кўриниш, холос. Унинг ташкил этилганига ҳали кўп вақт бўлгани йўқ.

1987 йилнинг март ойи. Шу совхозда ишлаб турган «Чавқи» фольклор-этнографик ансамбли қатнашчиси Мелибой ака Раҳимовнинг анчадан бери дилида тугиб юрган орзуси ушалди: «Чавқи» учун ўринбосар коллектив тузилди. Унга Мелибой аканинг ўзини раҳбар этиб тайинлашди. Сўзга чечан, халқ оғзаки ижоди намуналари билан яқиндан таниш бўлган М. Раҳимов ишга зўр иштиёқ билан киришди. Тез орада ансамблга қобилиятли, санъатсевар болалар тўпланди. Совхоз касаба союз комитети ёрдамини аямади.

Мана, орадан бир йилдан сал кўпроқ вақт ўтди. Бу даврда «Ёдгор» фольклор-этнографик ансамбли халққа анча танилиб қолди. Айни пайтда Фозил Йўлдош номли совхоздагина эмас, балки райондаги катта-катта йиғинлар ва учрашувлар ҳам «Ёдгор» ансамбли аъзоларининг иштирокида ўтаяпти.

Ҳаваскорлар ҳозирга қадар дала шийпонлари, чорвадорлар ва турли меҳнат коллективлари ҳузурида 24 марта концерт намойиш этдилар. Томошабинлар «Ёдгор» қатнашчиларининг ҳар бир чиқишини олқишлар билан кутиб олишмоқда. Зеро, санъат ғунчалари маҳорати ана шундай таҳсинга лойиқдир.

Яқинда Самарқандда касаба союз комитетлари маданият уйлари қошида фаолият кўрсатаётган фольклор-этнографик ансамблларининг кўрик-конкурси бўлиб ўтди. Область миқёсидаги бундай нуфузли кўрикда илк бор қатнашаётган ансамбль аъзолари дастлабки катта ютуққа эришдилар. У кўрик-конкурс ғолиби бўлди ва агросаноат комплекси ходимлари касаба союзи область комитетининг I даражали дипломи билан тақдирланди.

— Бунда коллективимиз ҳар бир аъзосининг муносиб ҳиссаси бор, — дейди ансамбль мутасаддиларидан бири, совхоз маданият уйи директори Намоз Қулбоев. — Энди бу ютуқ болаларни янги ижодий парвозлар сари руҳлантирмоқда.

Айни пайтда 20 нафар ўғил ва 4 нафар қизни бирлаштирган ансамбль ўз репертуарини бойитиш устида изланмоқда. «Лим-лим томоша», «Эркин замон», «Қўш қарсак» каби ўйин ва термалар ҳамда «Йил боши» адабий-бадиий композицияси томошабинларга айниқса манзур бўлаётир. «Ёдгор» шуҳратини оширишда Алишер Қурбонов, Улуғбек Исаев, Баҳодир Қулбоев, Замира Абдурасулова, Жамила Жўлбекова сингари ёш санъаткорларнинг ҳиссаси катта.

Қ. ХАЛИЛОВ.

КОНКУРСДА ҒОЛИБ ЧИҚҚАНЛИГИ УЧУН

Умумий овқатланиш корхоналари ёш мутахассисларининг Қаршида бўлиб ўтган область конкурси совриндорлари Польша ва Чехословакияга бепул туристик йўлланмалар билан мукофотландилар.

Конкурс ўтказилган ва ўзига хос усулда жиҳозланган «Пахтазор» кафеси одамлар билан лиқ тўла эди. Пазандалар маҳоратига хўрандалар баҳо беришди. Ошпазлар ва қандолатчилар мазали ва хушбўй таомларни тақдим этдилар, официантлар юксак даражада хизмат кўрсатдилар. «Қани энди ҳамиша шундай бўлса!» — деб ўз истакларини билдиришди жюри аъзолари.

Ошпаз Х. Рўзиев, қандолатчи П. Умаров, официант О. Коровко чет эл сафарига йўлланма олишга муваффақ бўлдилар.

ҚИЗЛАР ДАФТАРИДАН

БЎЛМАГАЙ

Гулни ким хор айласа, билки, вафоси бўлмагай,
Гар вафоси бўлмаса, шарму ҳаёси бўлмагай.
Севмаса оламда гулни, ишқи йўқ девонадир,
Боғ аро кезса агар, дилнинг қароси бўлмагай.
Бу ҳаёт гуллар билан безанмаса ғамдур кўнгил,
Гулни севган кимсанинг дарду балоси бўлмагай.
Гулни сен ёр васлидек ошуфталар қилсанг мудом,
Очилур кўнглинг уйи мутлоқ яроси бўлмагай.
Тўхтахон, сен гулни севгил, унда ҳикмат кўп эрур,
Умри гулдай ўтмаганнинг дилда навоси бўлмагай.

ЁНИМДАСАН

Якка ҳис этмам ўзимни, сен менинг ёнимдасан,
Тепса бу содиқ юрак, ҳар дам тану жонимдасан.
Сочларинг ҳар толасидир мушки анбарга қиёс,
Қадди шамшодим менинг, чин боғу бўстонимдасан.
Кўзларинг илҳом булоғи, ҳар нигоҳинг шеър, ғазал,
Бир ширин туйғу бўлиб тургувчи армонимдасан.
Ишқ ўти ҳеч ўчмагай, дер Тўхтахон ўтдай ёниб,
Чин вафодор сен ўзинг, томирдаги қонимдасан.

Тўхтахон РАҲИМОВА,
Наманган районидаги 8-мактаб ўқитувчиси.

ХАНДАЛАР

Хотин эридан ранжиб, деди:

— Ўтакетган ишёқмас, танбал одам экансиз! Ёлчитиб ишламаганингизга яраша ҳеч бўлмаса хотинимга кўмаклашай ҳам демайсиз. Телевизордан кўз узмай нуқул ётганингиз-ётган-а, тавба!

— Ҳой, хотин, сен ўзи нималар деб алжираяпсан?! — бўш келмади эр. — Ахир, мен колхозда ишлаяпманку!

— Ишлаганингиз қурсин, номигагина...

— Йўқ, сен адашаяпсан.

— Қани бўлмаса, буни нима билан исботлайсиз?

— Ҳозиргина колхоз радиоузелидан берилган эшиттиришни тингладинг-а? Тингладинг. Хўш, нима деди?

— Билмадим...

— «Дала ишларида Эшматов, Қосимов, Маҳкамов ва бошқалар зарбдорчасига меҳнат қилиб, кундалик нормани бир ярим-икки баравардан ошириб бажаришаяпти», — деди. Шундайми?

— Ҳа, шундай. Лекин у гапларнинг сизга қанақа дахли бор? Ахир фамилиянгизни айтишмади-ку.

— Э, галварс, ўша «ва бошқалар» дегани, аканг қарағай бўлади-да, жон хотин!..

* * *

Икки таниш аёл учрашиб қолишди. Улардан бири иккинчисидан сўради:

— Ўз оналик бурчингни қандай адо этяпсан, ўртоқжон?

— Бинойидек, — дея жавоб берди иккинчи аёл. — Ўзинг биласан, учта қизим бор эди. Уларни тарбиялаб вояга етказдим. Кейин бирин-кетин эрга бердим. Лекин куёвларим ҳам, уларнинг ота-оналари ҳам кейинчалик менга маъқул бўлмай қолди. Шунда қизларимга гап-сўз ўргатиб, эрларидан ажралишиб кетишларига эришдим. Ахир, ўзинг ўйлаб кўр, битта онанинг қўлидан шунчалик иш келади-да, тўғримасми?

— Ҳим-м, шунақа дегин... «Чархни бузган парраси, қизни бузган онаси» деб шунга айтишаркан-да, тавба!..

* * *

Гул сотиладиган дўкончада ишлайдиган қиз дугонасига шикоят қилди:

— Қара, умр ҳам оқар сувдек ўтиб кетаяпти! Биласанку, илгари қандай гўзал, жонон қиз эдим. Энди мундоқ ўйлаб кўрсам, ўша гўзаллигимдан асар ҳам қолмабди...

— Вой, нега унақа дейсан, ҳалиям гўзалсан! — деди дугонаси унга таскин берган бўлиб.

— Йўқ, ундай эмас. Биласанми, илгарилари мендан гул сотиб оладиган йигитлар ҳуснимга маҳлиё бўлиб қолишиб, пулларининг қайтимини ё санамай олишар ёки бутунлай олмасдан кетишаверарди. Энди бўлса менга сира эътибор бермай пулнинг қайтимини бирмабир санаб олишаяпти.

Тўпловчи Т. МАҲМУДОВ.

СПОРТ АХБОРОТИ

ТЕННИС

Бутуниттифоқ студентлар ўйинлари программасидаги мусобақада Ўзбекистон терма командаси ғолиб чиқиб, мутахассису мухлислар эътиборини қозонди. Вакилларимиз дастлабки матчда Озарбайжон терма командасидан устун (5:1) келдилар. Сўнгра янада кучли рақиб — Украина терма командаси билан учрашиб, ажойиб ғалабага (5:3) эришдилар. Натижада Р. Иброҳимов ва Ш. Чеботарев устозлик қилаётган Ўзбекистон терма командаси финалга чиқди.

Москва терма командаси билан ҳал қилувчи учрашув ҳам республикамиз теннисчилари фойдасига (5:2) ҳал бўлди.

Шундай қилиб саккиз иттифоқдош республика, Москва ва Ленинград терма командалари ўртасидаги мусобақада зафар қучган ўзбекистонликлар ҳурмат шоҳсупасининг биринчи поғонасига кўтарилиб, олтин медални қўлга киритдилар.

РСФСР терма командасини 5:3 ҳисобида енгган украиналиклар учинчи ўринни эгаллашди.

РЕГБИ

Габровода социалистик мамлакатлар командалари ўртасида «Дўстлик» халқаро турнири бошланди. Мамлакатимиз ўсмирлари биринчи учрашувда польшалик тенгқурларини йирик ҳисобда (37:3) мағлубиятга учратдилар.

Болгария — ГДР терма командалари матчи дуранг (8:8) бўлди.

* * *

Франциянинг Банюль-сюрмер шаҳрида жаҳон кубоги учун студентлар мусобақаси ўтказилаяпти. Унда иштирок этаётган мамлакатимиз командаси италияликлар билан бўлган навбатдаги учрашувни бой берди — 8:10.

Мусобақада 10 очко тўплаган Янги Зеландия студентлари пешқадамлик қилишаяпти. СССР терма командаси иккинчи ўринни (7 очко) эгаллаб турибди.

ҚАМОНДАН ОТИШ

Сумида мамлакат чемпионати ўтказилаяпти. Мусобақанинг биринчи кунидан кейин москвалик собиқ жаҳон чемпиони Н. Бутузова (619 очко) ва харьковлик С. Забровский (626) пешқадамликни қўлга киритишди.

ВЕЛОПОЙГА

Ереванда Бутуниттифоқ мусобақаси бошланди. 210 километр масофада ўтказилган пойгада таллинлик А. Таммесалу ғолиб чиқди.

Ҳурмат шоҳсупасининг иккинчи, учинчи поғоналарини минсклик Е. Антонович ва Ю. Перуновский банд этишди.

КЛАССИК КУРАШ

Бутуниттифоқ студентлар ўйинлари программасидаги мусобақа якунланди. Гродногаги беллашувларда икки спортчимиз — Ғ. Абдуллаев (48 килограммгача вазнда) ва Ш. Худойбердиев (52) олтин медаль соҳиблари бўлишди.

БАДИИЙ ГИМНАСТИКА

Рязанда Бутуниттифоқ турнири бўлиб ўтди. Кўпкураш якунида майдон эгалари вакили М. Говорова ғолиб чиқди. Тошкентлик В. Зарипова иккинчи, ленинградлик Ю. Барлед учинчи ўринга кўтарилдилар.

СУНБУЛА

Қадимги календарнинг навбатдаги ойи — сунбула. У 21 августда асад ўрнини олади. Деҳқон, боғбон ва чўпон учун бу ном тилга олиндими — бас, шунданоқ унинг хусусиятлари, асосий юмушлари аён бўлади-қолади. Борди-ю у ёки бу деҳқон бугун сунбула киришини ўйламаган бўлса, эрта тонгдан ишга отланаркан, йўлидаги ариққа кўзи тушса, тамом — сув тинибди. Шунда дили ҳам тиниқлашиб, «Эҳ-ҳа, сунбула ҳам келибди-ку» дейди. Бу ой оби ҳаётида юзни ювади, сўнгра ҳовучлаб ичади. Қолаверса, сунбула сувидан дамланган чойни ичмабсиз, дунёга келмабсиз.

Ҳа, деҳқон учун ҳар бири умрга тенг лаҳзалар бу! Яна оби ҳаётни талаб этадиган кузги экинлар учун сунбула сувига етари ҳам, ундан ўтари ҳам йўқ.

Деҳқоннинг «Асад билан сунбула — ҳисоб билан муомала» деган нақлида бир дунё қамров мавжуд. Зотан, шу даврда ҳар ер, ҳар экиннинг шароити, ҳолатига қараб суғоришми, бошқа парваришми, қатъий тартибу ҳисобли бўлмоғи лозим дегани бу. Қолаверса, кузги хирмону ҳосилинг, даромадинг, олди-бердинг, тўй-ҳашамингни хомчўт қилар он бу!

Қишлоқ меҳнаткашларининг эндиги юмушлари тиғизлашгандан тиғизлашиб, қалашиб бораверадики, шунга қараб фурсат қадри ҳам ошаверади. Саратону асаддаги олтинга тенг кунлар қиммати эндиликда ортгандан ортади.

Сунбулада ёзги полизу сабзавот, дон-дун, қовуну тарвузлар тўла-тоза саранжомланади, кузгиларига бирин-кетин навбат кела бошлайди.

Сунбуланинг ярмидан, демак, сентябрнинг бошидан жанубда шолию дуккакли донлар ўрими, шунингдек пахта терими ҳам бошланади. Шунда мавсумга кимнинг қандай шайланганлиги ажрим бўлади-қолади, сўзию ишига, ваъдасию вафосига собитлар бу синовдан аъло ўтиб, нособитлар эса ўзини ҳам, элни ҳам доғда қолдиришади.

Хуллас, оёғимиз остидаги ҳар бир табиий гиёҳ бир дардга даво (ар-Розий) бўлганидек, деҳқон, боғбон ва чўпон етиштирган неъматлар эл-юрт қудратини оширади. Бунинг қомусий йиғиндисини буюк аллома Абу Али ибн Сино атиги бир тўртликка жойлаган. Шунинг учун ҳам у ниҳоятда машҳурдир:

Неча набототлар,
сабза ва гуллар,
Олма, анор, беҳи,
узум, анжирлар,
Шунингдек шолғому
турп ила гиёҳ
Улар бари узоқ
умрингга гувоҳ!

Ҳа, жамики эҳсонларни тугал ва сифатли йиғиб-териб олишда фидойи қишлоқ меҳнаткашларининг ўз қистови ўзи билан энди!

Р. ЖУМАНИЁЗОВ.

ҚИШЛОҚ КИНОҲАВАСКОРЛАРИ

БИР НЕЧА ДАҚИҚАДАН ЯРИМ СОАТГАЧА

«Суратга олиш шунчаки нусха кўчириш эмас, балки жонли, ижодий ишдир».

Абдуазиз Холиқов фаолияти билан танишар эканман, унинг юқоридаги сўзлари нақадар тўғри эканлигига ишонч ҳосил қилдим. Мана, унинг бундан ўн йиллар чамаси илгари «Гулистон» журналида чоп этилган кончилар ҳаётига доир суратлари. Улардан бирида экскаваторнинг машина кузовига мармартош ағдараётгани тасвирланган. Бу манзара шунчалик табиий акс эттирилганки, гўё рўпарангизда сурат эмас, ҳақиқий мармартош жилваланиб тургандек.

«Бодомзор» қора мармари тоғ билан бўйлашади», деб номланган сурат ҳам диққатга сазовор. Баланд тоғ бағрида бўртиб турган мармарлар, кон ишчилари... Муҳими, суратқаш керакли лаҳзани илғай олган. Кишилар ҳолати, ёруғлик, манзара — ҳаммаси уйғун тарзда ифодаланган.

А. Холиқов 1960 йилдан буён ана шу касб билан шуғулланади. Унинг барча суратларини бир мезон билан ўлчаш қийин, албатта. Аммо қай бирига разм солманг, суратқаш истеъдодининг янги қирраси ярқ этиб кўзга ташланади. Абдуазиз аканинг турли йилларда область ва район газеталарида босилган суратлари ҳақида илиқ фикрлар айтиш мумкин.

Фотография санъати ҳаётнинг қайноқ лаҳзаларини акс эттириш билан диққатга молик. Кейинчалик А. Холиқовда ана шу лаҳзаларни жонлантириш иштиёқи уйғонди. Бунинг учун малакали кинооператорнинг тийран нигоҳи, ўткир зеҳни кераклигини у яхши билади. Шу боисдан ўз устида ишлади. Тинмай изланди. 1969 йилда саккиз миллиметрли кичик камера билан ўзи яшаётган Китоб районининг сўлим масканларини кезиб чиқди, муҳим воқеа ва учрашувлар изидан юрди. Шулар натижасида А. Холиқовнинг «Китоб — яшнаётган воҳа» фильми майдонга келди. У билан танишар экансиз, Ҳазрати Башир қишлоғининг дилбар манзаралари, Варганзанинг бепоён анорзорлари, байрам намойишлари, район меҳнаткашларининг бугунги ҳаёти кўз ўнгингизда гавдалангандек бўлади.

Киноҳаваскорнинг фильмларидан бири Қарши чўлига бағишланган. Мана, саксовуллардан иборат чексиз саҳро, қум барханлари... Манзара аста-секин ўзгара бошлайди. Саҳрони ўзлаштириш, ерга чигит қадаш, пахта терими билан боғлиқ нурли ленталар томошабинга катта завқ бағишлаши шубҳасиз. «Қарши чўли — келажак гули» деб номланган бу фильм 1987 йилда Тошкентда бўлиб ўтган республика ёш киноҳаваскорларининг кўрик-конкурсида намойиш қилиниб, муносиб баҳосини олди.

А. Холиқов турли мавзуларга оид элликка яқин фильмларни суратга туширган. Улар орасида бир неча минутдан тортиб ярим соатгача давом этадиган ленталар бор. Бу соҳада у ёлғиз эмас. Ўнлаб шогирдлар тарбиялади. 1967 йилдан бери район пионерлар уйи қошидаги фото ва киноҳаваскорлик тўгарагига раҳбарлик қилади. Шокир Азизов, Собир Ражабов, Зойир Холиқов, Фазлитдин Азизов, Низом Раҳматуллаевлар тўгаракнинг энг фаол аъзоларидандир.

Абдуазиз ака — табиат шайдоси. Шу сабабли унинг суратларида ҳам, киноҳаваскорлик ишларида ҳам пейзаж доим биринчи ўринда туради. Варганзанинг гўзал манзаралари, боғлар тароватн, тоғлар салобати, мўл-кўлчилик ишқида тер тўкаётган замондошларимиз қиёфаси... Булар А. Холиқов учун битмас-туганмас илҳом манбаи. Ҳозирги кунда у шогирдлари билан «Варганза лавҳалари», «Тошлар қўшиғи» фильмлари устида ишламоқда. Ҳадемай бу асарлар томошабинлар ҳукмига ҳавола қилинади.

Лола УРОҚОВА.

О. КУРГУЗОВ

СИНОВ

Ажаб савдолар

Гап бундоқ: дарёнинг қирғоғига ҳамма мужиклар тўпланиб паром қурдик. Пичанни дарёнинг у бетидаги чорвага олиб бориш учун-да. Колхозимиз раиси эса бундай деди:

— Энди шошмай туринглар. Чет элда паром шундоқ ҳам сувга чўкиб кетаётган эмиш. Уларнинг хатосини биз қайтармаслигимиз керак. Бошда синаб кўрайлик. Ҳар эҳтимолга қарши...

— Қанақа синов яна? — дедик биз. — Пичанни ортамизда, бир ҳамла билан нариги қирғоққа ўтказиб қўямиз. Бўлмаса ҳайвонлар қишда қийналиб қолишади.

— Мен бунга рози бўла олмайман, — деди раис қатъий оҳангда. — Бошда шалдироқ аравангизни қишлоқдаги ҳовузда синаб кўрамиз.

Нима ҳам қилардик, паромни бузиб ёғочларини қишлоқдаги ҳовузга ташиб келтирдик. Пичанни ортиб натижасини кутаяпмиз. Гўёки синов ўтказаяпмиз. Паром жойида, пичан ҳам жойида, фақат кун ўтаяпти.

— Қани, раис, — дедик биз, — энди бу матоҳни кечувга олиб борайлик. Етар шунча тургани. Синовдан ўтди, натижа ҳам борга ўхшайди.

— Эҳ, қовоқкаллалар, — жавоб қилди у. — Натижа беришбермаслиги учун ҳам бу синов дейилади-да. Бу ерда асосий масала илмий қарашларни вужудга келтириш. Тез орада мажлис чақириб ҳаммасини муҳокама қиламиз.

Биз мажлисга ўхшаган нарса уюштирдик, аниқроғи, одамларни бўйнидан боғлагандай колхоз клубига тўпладик. Ерошка Дринов дунёдаги аҳвол, халқаро алоқалар ҳақида доклад қилди. Кейин ички масалаларга ўтди. Тўғрироғи, паром ҳақида гапирди.

Манька Фролова яхши ўтаётган мунозарани бузиб ҳамма синовчиларни куракда турмайдиган сўзлар билан сўка бошлади. Паром қишлоқ ҳовузини бутунлай эгаллаб ётарди, Манька эса ўрдакларни қўйиб юборишга жой тополмай қолган эди. Албатта, у бақироққа чора кўришди, қарорга биноан уни клубдан ҳайдаб чиқаришиб, пичан ҳам бермасликка келишилди. Энди жамоат фикрига ўзининг шахсий манфаатини қарши қўймайдиган бўлади!

Мажлисимиз эса қарор қабул қилди. Рости, колхоз раиси чўнтагидан аллақандай қоғозни чиқариб ўқиб берди. Унда синовнинг бориши тўғрисида областга маълумот юбориш, ҳал қилувчи фармойишни кутиш ҳақида ёзилган эди.

Жавоб тез орада келди. Яъни, икки ойдан кейин «чақмоқ» телеграмма ёки, тўғрироғи, тез қўлга етадиган «хушхабар»ни олдик. Унда қинғир-қийшиқ ҳарфлар билан қуйидаги сўзлар ёзилган эди:

«Синов давом эттирилсин. Бу иш жуда муҳим. Натижаси ҳақида ҳар икки ойда ахборот бериб турилсин».

Албатта, паром тешилиб, пичаннинг ярми чириб кетган бўлса ҳам биз синовни давом эттираяпмиз. Сигирлар ҳақида эса гапирмаса ҳам бўлади. Бу ишнинг ниҳоятда муҳимлиги аниқ!.. Аввало синовни қиёмига етказиш зарур.

Ҳ. ИСМОИЛОВ таржимаси.

КОРРЕКТОР ЁН ДАФТАРИДАН

Энсаси сотиб қолди (котиб).
Моддалар театри келди (модалар).
Қудратчи оила (пудратчи).
Дала этлари тозаланмоқда (четлари).
Ўроқли учрашуви (ўртоқлик).
Қайта уриш чорраҳалари (қуриш).
Эр юзи овози (ер).
Бехабар дунё учун (бехатар).
Дала шпионлари (шийпонлари).
Ғўзалар барг урди (барқ).
Илғор сутбоқар (сутсоғар).
Муаммолар ҳўл бўлади (ҳал).
Зардобларча меҳнат қилди (зарбдорларча).
Ўз — тажрибакорларга (сўз).
Текин майдони (экин).
Чўлни пулга айлантирамиз (гулга).
Қалмоқли ютуқлар (салмоқли).
Яшнашдан мақсад (яшашдан).
Дастурхон кўрси —(кўрки).
Совуриш системаси (совутиш).
Тешикда юраверсин (эшикда).

Тўпловчи А. ҲАҚБЕРДИЕВ.

«С» ҲАРФЛИ КРОССВОРД

БЎЙИГА: 1. «Гулливернинг саёҳатлари» асарининг муаллифи. 2. Чорва озуқаси. 3. Барно аёл. 4. Адир, тоғларда ўсадиган кўп йиллик ўсимлик. 5. Моҳир отувчи. 7. Катта спорт даргоҳи. 11. Шамсия йил ҳисобида тўртинчи ойнинг арабча номи. 12. Уруғ сортларини хиллаш. 13. Экваторнинг икки томонидаги чўл-биёбонлар. 14. Чилангар. 16. Балиқ тури. 18. Сувсарлар оиласига мансуб кичик йиртқич ҳайвон. 20. Грамматикадаги қўшимча. 21. Мойлаш учун ишлатиладиган қуюқ мой. 25. Юзма-юз учрашгандаги табрик. 26. Табиат ҳодисаси. 28. Шира. 30. Кинонинг бир маротаба кўрсатилиши.

ЭНИГА: 5. Қулоқнинг сирға тақиладиган пастки, юмшоқ қисми. 6. Фин композитори. 8. Уй-рўзғор анжоми. 9. Аёлларнинг енгсиз устки кийими. 10. Фазилат, хислат. 15. Математик термин. 17. Сабзавотдан тайёрланган яхна таом. 18. Шарқ мамлакатларида амир, хон, шоҳлар унвони. 19. Оч малла, сомонранг. 22. «Бузрук» мақоми асосида яратилган куй ва ашулалар. 23. Томошахонанинг концерт бериладиган жойи. 24. Карвон йўлбошчиси. 27. Тригонометрик функция. 29. Эсон-омон, тани-жони соғ. 30. Қизлар исми. 31. Мустаҳкам иродали, саботли. 32. Кўнгли тоза, софдил.

Тузувчи: Фаёз ҒАФУРОВ.

ЁДГОРЛИК

ҚАТРА

Бу йил тераксорга баҳор эрта келди. Февраль тугамасданоқ бойчечак бўй кўрсатди. Ялпиз ниш ура бошлади. Кўклам қуёшидан баҳра олган далалар яшиллик касб этди. Кунлар илиқ ва ёруғ эди.

...Эрталаб кўчага чиқсам, Саксон яшар Аҳрор бобога кўзим тушди. Қўлида кетмон, инқиллаб-синқиллаганча йўл ёқасида куймланарди. Яқин бориб салом бердим. Биргалашиб саккиз туп терак, саккиз туп бодом экдик.

— Нега энди саккизтадан, Аҳрор бобо? — қизиқсиниб сўрадим.

— Юр, ўтирайлик, — шошилмай девор тагидаги супага бошлади чол. Кейин салмоқлаб сўзида давом этди:

— Эс-эс биламан. Ўшанда етти-саккиз ёшларда бўлсам керак. Адир этагида яшар, амал-тақал билан кун кўрар эдик. Бир йили қаттиқ довул бўлиб, мева дарахтларини туб-тубидан қулатди, экинларни пайҳон қилди. Қиш ўрталарида очарчилик бошланди. Рости, ўшанда меҳр-оқибат, одамгарчилик туфайли омон қолганмиз. Эрта баҳорда бобом оила бошлиқларини йиғиб, маслаҳат солибди: «Шундай-шундай, кўчат экайлик, боғларимизни қайта тиклайлик. Ризқ-рўз ўз қўлимизда...» Маслаҳат ҳаммага маъқул тушади. Бобомнинг ўзи бу ишда бош-қош бўлиб, қирга тўқсон туп терак экади. Кўпчилик ҳайрон: нима учун тўқсонта? Кейин маълум бўлишича, ўша йили бобом тўқсонинчи ва сўнгги баҳорини қаршилаган экан. Шу-шу қишлоғимизнинг ўзи ҳам, номи ҳам Тераксор бўлиб қолди.

— Демак, сиз ҳам...

— Ҳа, балли!—бирдан жонланди Аҳрор бобо. — Тўғри фаҳмлабсан. Саккиз туп ниҳол саксонинчи баҳоримдан нишона. Ўғлим, дунёда яхшилик билан эзгулик қолади. Қўлингдан келса яхшилик қил. Кўчат эк, боғ ярат...

Мана, Тераксорга кўклам яна ўз сепини ёйди. Табиат келинчакдек ясанган, сўлим. Осмон мусаффо, шишадек тиниқ. Бироқ Аҳрор бобо энди буларни кўролмайди. Бир йил бурун оламдан ўтган. Бу йўқотиш бот-бот дилимни ўртайди. Лекин илож қанча! «Хотира куни» эрта туриб, қишлоқ чеккасидаги қабристонга отландим. Бобонинг қабрини зиёрат қилдим, атрофини супуриб-сидирдим. Қайтар эканман, йўл бўйида силкиниб турган ниҳолларга кўзим тушди. Ўша — саккиз туп бодом билан саккиз туп терак... Бодомларнинг олди гуллабди. Тераклар ҳам анча бўй тортиб қолган. Уларга маъюс тикиларканман, қулоқларим остида таниш, қадрдон садо эшитилгандай бўлди: «Ўғлим, дунёда яхшилик билан эзгулик қолади. Қўлингдан келса, одамларга яхшилик қил. Кўчат эк, боғ ярат...»

У. ХАЛИЛОВ.

Редактор
А. Ғ. МУХТОРОВ.

Р — 17623. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. А. 2074. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12